

OPSTROMEN

**van basisberoepsgerichte leerweg leerjaar 2
naar kaderberoepsgerichte leerweg leerjaar 3**

Student:	Gertie Hermsen-Thissen
Studentnummer:	2138311
Opleiding:	Master Special Educational Needs Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute:	GV
Begeleidster:	M. van de Ven
Datum:	Juni 2012

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Inleiding	6
Persoonlijk intro	6
Onderzoekscontext	6
Persoonlijke motivatie voor het onderzoek	6
Actuele ontwikkelingen in de onderzoekscontext en landelijk	7
Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling	8
1.1. Aanleiding tot het onderzoek	8
1.2. Probleemstelling binnen de huidige situatie	9
1.3. De gewenste situatie	9
1.4. Doelstellingen	9
1.5. Onderzoeksvragen en deelvragen	10
1.6. Hypothese	11
1.7. Tevredenheid	11
Hoofdstuk 2. Theoretische onderbouwing	12
2.1. Centrale begrippen	12
2.2. Probleemverkenning en verkennend onderzoek	12
2.3. Actuele beschouwing van relevante literatuur	13
2.4. Onderzoeksparadigma	19
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie	20
3.1. Onderzoeksstrategie	20
3.2. Triangulatie	20
3.3. Dataverzameling	21
3.4. Onderzoeksdocumenten	22
3.5. Onderzoeksprotocol	22
3.6. Internationalisering	23
Hoofdstuk 4. Data-analyse en resultaten	24
4.1. Uitkomsten van het documentenonderzoek	24
4.2. Uitkomsten van het actieonderzoek	25
Hoofdstuk 5. Conclusies	33
5.1. Conclusies documentenonderzoek	33
5.2. Conclusies actieonderzoek	33
5.3. Relatie tussen conclusie en literatuur/ervaringen	35
5.4. Formulering van de antwoorden op de onderzoeksvragen	36
5.5. Aanbevelingen	38
5.6. Plan van aanpak	39
Hoofdstuk 6. Evaluatie onderzoek	41
6.1 Reflectie op het onderzoeksverloop, mijn	41

	persoonlijke professionele ontwikkeling en mijn ontwikkeling als onderzoeker	
6.2	De opbrengst van het onderzoek en hoe nu verder	43
Literatuurlijst		44
Bijlage 1.	Leerlinggebonden financiering (Igf) of rugzak verdwijnt	46
Bijlage 2.	Verkenkend vooronderzoek	47
Bijlage 3.	Salamancaverklaring Is Passend Onderwijs eigenlijk Inclusief Onderwijs? Kernthema's voor bevordering van kwaliteit in inclusief onderwijs, aanbevelingen voor beleidsmakers	48
Bijlage 4.	Verzamellijst leerwegadvies en leerwegbepaling	51
Bijlage 5.	VAS-toetsen CITO	54
Bijlage 6.	Algemene voorwaarden opstroom (BBL-KBL en KBL-TL); de overgangsnorm, Heldring VMBO Den Haag	55
Bijlage 7.	Profielschetsen leerwegen	57
Bijlage 8.	Procedure leerwegbepaling voor Helicon opleidingen VMBO-Groen Kesteren	59
Bijlage 9.	Vragenlijst voor leerlingen die een extra programma kregen om te kunnen opstroom van BB naar KB	62
Bijlage 10.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten leerlingen	65
Bijlage 11.	Vragenlijst voor de ouders van leerlingen die een extra programma kregen om te kunnen opstroom van BB naar KB	66
Bijlage 12.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten ouders	68
Bijlage 13.	Vragenlijst voor de docent/remedial teacher die het extra KB-programma begeleidde van leerlingen die wilden opstroom van leerjaar 2BB naar leerjaar 3 KB.	69
Bijlage 14.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten remedial teacher en docent	71
Bijlage 15.	Vragenlijst opstroomcriteria en passend onderwijs in het VMBO	72
Bijlage 16.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten VMBO-scholen, opstroomcriteria	77
Bijlage 17.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten VMBO-scholen, passende begeleiding	78
Bijlage 18.	Samenvatting ingevulde vragenlijsten VMBO-scholen, passend onderwijs	79
Bijlage 19.	Internationalisering	80
Bijlage 20.	Beknpte vergelijking van het Nederlandse en het Duitse onderwijssysteem	82
Bijlage 21.	Centrale begrippen uit onderzoeksvraag en deelvragen	83

SAMENVATTING

Aanleiding voor het onderzoek

In de basisberoepsgerichte leerweg (BB) van het VMBO zitten leerlingen, die zich tijdens het eerste leerjaar enorm ontwikkelen. Zij werken hun leerachterstanden weg, maken opdrachten op het niveau van de kaderberoepsgerichte leerweg (KB), scoren goed voor de toetsen en zijn zeer gemotiveerd, omdat ze willen opstromen naar KB.

Deze BB-leerlingen hebben een speciale begeleidingsvraag. Ze vragen om leerstof en begeleiding op KB-niveau. Na die extra ondersteuning voldoen niet alle leerlingen aan de opstroomcriteria voor KB (zie: hoofdstuk 4.1.). Mijn vraag is dan: "Zijn alle mogelijkheden benut om deze leerlingen te begeleiden?"

In BB zitten ook leerlingen die gestimuleerd moeten worden, die zesjes halen maar wel willen opstromen naar KB. Zij voldoen niet aan de opstroomcriteria door houding, inzet en cijfergemiddelde. Het docententeam geeft hen een leerwegbepaling BB. Soms gaan ouders daartegen in beroep en krijgen deze leerlingen de kans om door hun houding en inzet te verbeteren en een cijfergemiddelde van 7 te halen alsnog aan de opstroomcriteria te voldoen en op te stromen naar KB. Mijn vraag is opnieuw: "Zijn alle mogelijkheden benut om deze leerlingen te begeleiden?"

Mijn vraag maakte mij nieuwsgierig naar de ervaringen van deze leerlingen, hun ouders, de docent en de remedial teacher die met het extra KB-programma belast waren.

Daarnaast was ik benieuwd naar de ervaringen van andere VMBO-scholen met opstromen van BB naar KB. Met die nieuwsgierigheid begon ik aan dit onderzoek.

Het onderzoek

Het doel van het onderzoek was de resultaten vast te leggen in aanbevelingen en een plan voor de werkwijze bij opstroom en dat plan voor te leggen aan het management. Voor het onderzoek werden vragenlijsten opgesteld waarin gevraagd werd naar de ervaringen van de leerlingen die in aanmerking kwamen voor opstroom van BB naar KB, de ouders, de remedial teacher (RT), de begeleidende docent en vertegenwoordigers van 20 VMBO-scholen.

Enkele opvallende uitkomsten bij de dataverwerking

- De leerlingen kozen voor verschillende manieren van begeleiding.
- Een ouder merkte op dat 100% inzet van de ouders nodig was hun kind te motiveren, te stimuleren en te bevestigen.
- De remedial teacher stelde voor om de leerlingen in de BB-lessen KB-informatie aan te bieden en de extra uren te gebruiken voor extra hulp.
- 100% van de VMBO-scholen gebruikte als opstroomcriterium het docentenadvies, 95% het cijfergemiddelde en 90% motivatie, inzicht en studiehouding.
- 80% van de VMBO-scholen koos voor differentiatie in BB-lessen en 75% maakte een handelingsplan om de BB-leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op KB.
- 80% van de VMBO-scholen koos voor begrijpend lezen en 70% voor huiswerkbegeleiding als extra ondersteuning.

Resultaat

Het onderzoek leverde, naast aanbevelingen, een voorstel voor een plan van aanpak voor het opstroomen van BB naar KB op waarvan hieronder een samenvatting staat.

Samenvatting

1. De mentor bespreekt potentiële opstromers van BB naar KB in het mentorenoverleg.
2. Als het docententeam akkoord is, bespreekt de mentor dit met leerling en ouders.
3. Nadat de ouders akkoord zijn, stelt de mentor met de orthopedagoge een “individueel handelingsplan opstroom” op.
4. De mentor bespreekt dit plan met de leerling en de ouders en in het mentorenoverleg
5. De mentor evalueert de inhoud van het plan met de leerling.
6. De voortgang van de leerling wordt besproken in het mentorenoverleg.
7. De mentor bespreekt met de ouders de voortgang van de leerling en hoe zij de leerling kunnen motiveren, stimuleren en bevestigen.
8. Het docententeam beslist aan de hand van de opstroomcriteria of de leerling kan opstroomen van 1BB naar 2KB, of dat hij meer voorbereiding nodig heeft en in het tweede leerjaar opnieuw wordt bekeken of hij aan de opstroomcriteria voldoet en mag opstroomen naar 3KB.

INLEIDING

Persoonlijk intro

Tijdens mijn loopbaan als docent in het VMBO¹ en als docent, stafdocent, decaan en teamleider in het MBO² stond mijn streven centraal om leerlingen die begeleiding te geven die zij nodig hadden om zich zo te ontwikkelen dat ze het diploma konden halen van de opleiding die ze volgden. Dit streven kreeg een nieuwe dimensie toen ik in 2004 bij Helicon Opleidingen ging werken en op locatie VMBO-Groen in Kesteren (hierna VMBO-Groen Kesteren) mentor werd van een kansklas. Een kansklas is een groep leerlingen die in de onderbouw de BB met leerwegondersteuning (LWOO) volgt (zie hoofdstuk 2.1). Kansklasleerlingen hebben een IQ tussen 75 en 80, leerachterstanden tussen 1,5 en 3 jaar voor Nederlands en rekenen en vaak gedragsproblemen. Het doel is deze leerlingen zodanig te begeleiden dat ze een VMBO-diploma kunnen halen.

Onderzoekscontext

Uit dossiergegevens blijkt dat veel kansklasleerlingen een vorm van faalangst hebben. Die leerlingen moeten voortdurend gestimuleerd en gemotiveerd worden. Maar enkele leerlingen zijn juist zeer gemotiveerd om op te stromen naar de KB. Zij krijgen extra begeleiding op KB-niveau.

Mijn onderzoek richt zich op de ervaringen met de extra begeleiding van die leerlingen, hun ouders, de docent en de remedial teacher die de begeleiding verzorgden. En op de ervaringen van andere VMBO-scholen met het opstroomen van BB naar KB.

Persoonlijke motivatie voor het onderzoek

Mijn persoonlijke motivatie ligt in het streven om de individuele BB-leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden op hun weg naar het diploma dat bij hen past. Mijn doel is te groeien in professionaliteit door toepassing van maatwerk binnen de BB. Mijn specifieke doel is een plan te maken voor de toepassing van opstroomcriteria, passend onderwijs en passende begeleiding voor BB-leerlingen die de potentie hebben om op te stromen naar KB.

¹ VMBO: Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs

² MBO: Middelbaar Beroepsonderwijs

Actuele ontwikkelingen in de onderzoekscontext en op landelijk niveau

Passend onderwijs staat hoog op de politieke agenda. De Wet op het Passend Onderwijs is op 15 maart 2012 aangenomen door de Tweede Kamer, maar moet nog goedgekeurd worden door de Eerste Kamer. Het kabinet heeft bepaald dat de leerlinggebonden financiering (LGF-gelden/rugzakjes) die reguliere scholen krijgen voor de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben per 1 augustus 2014 vervalt, zie: bijlage 1. Dit geld gaat dan naar samenwerkingsverbanden. Die bepalen hoe zij de LGF-gelden investeren. Hoe de extra ondersteuning gerealiseerd gaat worden, is nog niet duidelijk.

De meeste leerlingen die in het verleden speciaal voortgezet onderwijs volgden, krijgen een plaats in het reguliere voortgezet onderwijs. Hierdoor zullen er in VMBO-klassen grotere niveauverschillen voorkomen en passende handelingsplannen zullen een grotere rol gaan spelen. Het opstellen van de handelingsplannen en de uitvoering daarvan zal extra druk leggen op docenten die de daarvoor benodigde deskundigheid missen.

Passend onderwijs is maatwerk voor alle leerlingen. Ook het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen die willen en kunnen opstromen van de BB naar de KB horen bij dit maatwerk. De aanwezigheid van een algemeen plan voor opstroming en een specifiek plan voor het onderwijs aan en de begeleiding van de leerling die de potentie heeft om op te stromen zal noodzakelijk zijn.

1. AANLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

1.1. AANLEIDING TOT HET ONDERZOEK

Na aanname worden eerstejaars-leerlingen bij VMBO-Groen Kesteren ingedeeld in niveaugroepen. Zij blijven meestal tot leerjaar 3 in hun niveaugroep. Maar sommige leerlingen ontwikkelen zich sneller dan hun klasgenoten. Zij maken opdrachten op een hoger niveau, scoren goed voor toetsen en zijn zeer gemotiveerd, omdat ze willen opstromen. Leerlingen uit niveaugroep BB kunnen opstromen naar niveaugroep KB als zij voldoen aan de opstroomcriteria (zie: hoofdstuk 4.1.).

Bij VMBO-Groen Kesteren worden VAS-testen³ afgenomen, zie bijlage 5. Deze vormen een onderdeel van de leerwegbepaling voor de doorstroom van een leerling naar de bovenbouw. Alleen BB-leerlingen die voor de testen op KB-niveau scoren én die gemiddeld een 7 of meer halen én die positief scoren voor inzet, werkhouding en inzicht, krijgen een positief opstroomadvies.

In het schooljaar 2008-2009 waren drie BB-leerlingen uit leerjaar 1 gemotiveerd om op te stromen naar KB. Eén leerling vertoonde, naast goede resultaten, een zéér goede studiehouding, voldeed aan de opstroomcriteria en stroomde tijdens het eerste leerjaar op naar niveaugroep KB. De andere leerlingen voldeden niet aan alle opstroomcriteria. Er was twijfel over kennisniveau en houding. Tijdens het schooljaar 2009-2010 volgden zij een extra KB-programma om alsnog te kunnen opstromen. Beiden scoorden bij VAS-test-2 op BB-niveau. Zij kregen leerwegbepaling BB en stroomden niet op naar KB.

Een leerling scoorde bij de VAS-test-2 op KB-niveau. Hij haalde goede cijfers, maar kreeg een BB-bepaling vanwege zijn slechte studiehouding. Zijn ouders maakten bezwaar tegen dit advies. Tijdens het gesprek hierover met de ouders werd besloten dat de leerling opnieuw besproken zou worden tijdens de eindvergadering als hij kon aantonen dat zijn studiehouding was verbeterd en dat hij de toetsen op KB-niveau met een voldoende had afgerond. Hij voldeed aan deze eisen, haalde de opstroomcriteria en stroomde op naar KB.

³ VAS-testen: testen uit het Volg- en Advies- Systeem van Cito. Zij bepalen het niveau en de ontwikkeling van leerlingen in de eerste drie jaren van het voortgezet onderwijs. De toetsen van het VAS richten zich op de vaardigheden bij Nederlands, Engels, Rekenen-wiskunde en Studievaardigheden.

1.2. PROBLEEMSTELLING BINNEN DE HUIDIGE SITUATIE

De werkwijze bij de leerwegadvisering leidde tot de volgende vragen.

1. Waren de door VMBO-Groen Kesteren gebruikte opstroomcriteria gelijkwaardig aan die van andere VMBO-scholen?
2. Was er een plan voor de toepassing van een extra KB-programma voor elke individuele leerling?
3. Leverde het extra KB-programma voldoende op en werden alle mogelijkheden benut om deze leerlingen volledig tot hun recht te laten komen?

1.3. DE GEWENSTE SITUATIE

De gewenste situatie is dat:

- aan het einde van het eerste leerjaar voor alle leerlingen duidelijk is of ze de potentie hebben om op te stromen;
- de opstroomcriteria vergelijkbaar zijn met die van andere VMBO-scholen;
- leerlingen die aan de opstroomcriteria voldoen meteen kunnen opstromen;
- leerlingen die de potentie hebben om op te stromen maar extra voorbereiding nodig hebben, de kans krijgen om een extra KB-programma te volgen;
- het extra KB-programma tot stand komt aan de hand van een individueel opstroomplan.

1.4. DOELSTELLING

VMBO-Groen Kesteren heeft tot nu toe geen plan voor de werkwijze bij opstroom van 2BB naar 3KB. Het doel is om via dit onderzoek een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van zo'n plan en dat voor te leggen aan het management.

1.5. ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN

Onderzoeksvraag

Op welke manier kan binnen VMBO-Groen Kesteren passende begeleiding en passend onderwijs geboden worden, zodat leerlingen uit het tweede leerjaar BB die de potentie bezitten om op te stromen naar de KB, met succes het derde leerjaar van de KB kunnen volgen?

Deelvragen

Tijdens het onderzoek komen de volgende deelvragen aan de orde:

- *op het gebied van criteria*
 1. Welke criteria hanteert VMBO-Groen Kesteren bij de advisering voor het opstroom van het tweede leerjaar BB naar het derde leerjaar KB?
 2. Wat zijn de verschillen tussen de opstroomcriteria die VMBO-Groen Kesteren hanteert en de criteria die andere VMBO-scholen hanteren?
 3. Welke opstroomcriteria zijn het meest voorspellend voor het schoolsucces?
- *op het gebied van passende begeleiding en passend onderwijs*
 1. Op welke manieren is er passende begeleiding en/of passend onderwijs gegeven aan leerlingen die in aanmerking komen voor het opstroom van BB naar KB? Hoe hebben leerlingen, ouders en docenten deze manieren ervaren?
 2. Zijn er verschillen te zien tussen de resultaten van leerlingen die passende begeleiding kregen en de resultaten van hun klasgenoten bij de vergelijking van de VAS-test 1 en 2?
 3. Hoe wordt bij andere VMBO-scholen in Nederland passende begeleiding voor het opstroom van BB naar KB georganiseerd?

1.6. HYPOTHESE

Mijn hypothesen zijn:

1. dat de door VMBO-Groen Kesteren gehanteerde opstroomcriteria voor de leerlingen die willen opstromen van 2BB naar 3KB, kunnen worden bijgesteld na vergelijking van de opstroomcriteria met die van andere VMBO-scholen;
2. dat een plan kan worden opgesteld voor het effectiever omgaan met passend onderwijs en passende begeleiding aan leerlingen met opstroompotentie.

1.7. TEVREDENHEID

Het onderzoek kan naar tevredenheid afgesloten worden als:

- de opstroomcriteria van VMBO-Groen Kesteren zijn vergeleken met die van andere VMBO-scholen en als er een uniformiteit is in opstroomcriteria;
- er een voorstel ligt voor een plan om effectiever om te gaan met passend onderwijs en passende begeleiding aan leerlingen met opstroompotentie.

2. THEORETISCHE ONDERBOUWING

2.1. CENTRALE BEGRIPPEN UIT ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN

De uitwerking van de hieronder genoemde centrale begrippen staat in bijlage 21.

- **VMBO**
- **Niveaugroepen**
- **Kansklas**
- **LWOO**
- **Leerwegen BB en KB**
- **Leerwegbepaling**
- **Opstromen**
- **Opstroomcriteria**
- **Inclusief onderwijs**
- **Passend onderwijs**

2.2. PROBLEEMVERKENNING EN VERKENNEND ONDERZOEK

Het doornemen van de site van het ministerie van OCW en schoolgidsen van VMBO-scholen leverde geen gegevens op over opstromen van BB naar KB. Op de site van de Landelijke Klachtencommissie Onderwijs staat een klacht van ouders tegen een school in verband met opstromen van BB naar KB. Hierin staan geen opstroomcriteria vermeld, maar wel een aanbeveling aan het bevoegd gezag van de school om de opstroomcriteria voor de desbetreffende leerling voldoende concreet en meetbaar te maken (Landelijke Klachtencommissie Onderwijs, 2010). Door contacten met andere VMBO-scholen was mij bekend dat er op die scholen opstroom was van BB naar KB. Wat resteerde was een verkennend telefonisch onderzoek bij VMBO scholen en daarin informeren naar de opstroommogelijkheid van 2BB naar 3KB, naar de gehanteerde opstroomcriteria en naar de vragen die zij relevant en bruikbaar vonden voor een onderzoek, zie: bijlage 2.

Nadat het onderzoek in 2012 was afgerond, werd er op internet toch een school gevonden die de opstroomcriteria zeer uitgebreid vermeldde, zie: bijlage 6. Deze gegevens kunnen worden meegenomen bij het opstellen van een individueel handelingsplan voor opstromen.

2.3. ACTUELE BESCHOUWING VAN LITERATUUR

De weg van geïntegreerd onderwijs naar passend onderwijs

Eind vorige eeuw werd de term “geïntegreerd onderwijs” gebruikt voor leerlingen met een beperking die regulier onderwijs volgden. Ouders van deze leerlingen vonden die term onjuist, omdat het onderwijs aan hun kinderen niet gelijkwaardig was aan dat van hun klasgenoten. Vervolgens werd “inclusie” gebruikt voor leerlingen die het reguliere onderwijs niet konden volgen, maar waarvoor wel een oplossing werd gezocht binnen het reguliere onderwijs (Schuman, 2010).

In 1994 ondertekende minister Ritzen namens Nederland in Parijs de Salamancaverklaring, een document over inclusief onderwijs van de UNESCO⁴ dat voor de hele wereld geldt, zie bijlage 3. Belangrijke punten hieruit zijn:

- ieder kind recht heeft op onderwijs;
- scholen moeten discriminerende opvattingen bestrijden, een open gemeenschap creëren en bouwen aan een school voor alle kinderen met of zonder beperkingen;
- scholen moeten een pedagogisch klimaat scheppen met onderwijsprogramma's die rekening houden met de individuele eigenschappen en leerbehoeften van alle kinderen.

In 2007 ondertekende Nederland in New York de Verklaring van de “Rechten van de Mens met een beperking”, zie bijlage 3. Hierin wordt het recht van personen met een handicap op onderwijsgebied erkend en waarborgen de ondertekenaars een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren.

Volgens de European Agency for Development in Special Needs Education hanteren landen in 2009 nog steeds sterk uiteenlopende benaderingen in het aanbod voor leerlingen met speciale behoeften.

Oorspronkelijk was het in onderstaande landen als volgt geregeld:

1. Spanje, Noorwegen, Italië en IJsland hadden een éénsporenbeleid, hierbij lag het accent op inclusie van alle leerlingen in de gewone school.

⁴ UNESCO is de Organisatie van de Verenigde Naties voor **Onderwijs, Wetenschappen, Cultuur en Communicatie**.

2. Denemarken, Oostenrijk, Engeland en Finland hadden een meersporenbeleid met speciale scholen, speciale klassen, opvang in de gewone klas of allerlei andere tussenvormen.
3. Zwitserland, Duitsland, België en Nederland hadden een tweesporenbeleid. In deze landen werden leerlingen met beperkingen opgevangen in speciale scholen of speciale klassen. De leerlingen volgden meestal een eigen programma en deelden het onderwijs niet met hun leeftijdgenoten zonder specifieke behoeften.

In alle landen is er op dit moment sprake van een of andere vorm van inclusie, hoewel er in de Engeland, België en Nederland ook weerstand tegen is.

Portugal heeft in 2012 uitsluitend inclusief onderwijs (Stichting Inclusief Onderwijs, 2012)

Bij een conferentie van de European Agency for Development in Special Needs Education in 2009 met als titel: “*Kernthema’s voor bevordering van kwaliteit in inclusief onderwijs, aanbevelingen voor beleidsmakers*” waren vertegenwoordigers van 27 Europese landen aanwezig. De aanbevelingen waren gebaseerd op de uitkomsten van uitgevoerde onderzoeken naar wat beleidsmakers zouden kunnen doen om inclusie te ondersteunen, zie: bijlage 3.

Enkele opvallende punten uit dit rapport zijn:

- inclusie gaat niet alleen over leerlingen die speciale zorg nodig hebben in verband met hun beperking, maar over “*iedere student met het risico op uitsluiting van onderwijskansen, resulterend in falen op school*”;
- het is niet voldoende dat leerlingen worden toegelaten tot regulier onderwijs. Zij moeten deel kunnen nemen aan activiteiten die voor hen zinvol zijn;
- voor de positieve houding die daarbij aangenomen moet worden dient de overheid strategieën en middelen aan te bieden, zoals de zorg dat alle leraren zijn opgeleid en de verantwoordelijkheid voor alle leerlingen op zich kunnen nemen;
- Naar leerlingen toe zijn onder andere de volgende punten van belang:
 - het ontwikkelen van een persoonlijke leerbenaderingen voor alle leerlingen, zodat ze hun eigen leerdoelen kunnen vaststellen, vastleggen en evalueren

- in samenwerking met leraren en ouders om zo een manier van zelfstandig leren te ontwikkelen en de leiding over hun eigen leren te nemen;
- het ontwikkelen van een individueel handelingsplan (IEP) om leerlingen zo onafhankelijk mogelijk te maken, ze zo veel mogelijk te betrekken bij het stellen van doelen en om de samenwerking met ouders te intensiveren;
- samenwerkend leren, zodat leerlingen elkaar op verschillende manieren kunnen helpen binnen heterogene flexibele en doordachte groepen;
- een gedifferentieerde benadering in het omgaan met de verschillende behoeften van leerlingen in de klas.

Volgens NDO⁵ daalde door inclusie het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs in veel landen, maar gebeurde dat in Nederland niet door de traditie van zorg op onderwijsgebied. Het idee is dat de invoering van inclusief onderwijs voor Nederland misschien nog een brug te ver is, maar dat met de invoering van passend onderwijs een grote stap in de richting van inclusief onderwijs wordt gezet. Volgens Lloyd (2010) is het niet voldoende om kleine wijzigingen aan te brengen in het programma of extra begeleiding te geven via een rugzakje of ondersteunende klasjes in het regulier onderwijs. Haar controversiële ideeën zijn, dat:

- passend onderwijs gericht is op handhaving van de huidige status quo in het regulier onderwijs in plaats van het stimuleren van het ontwikkelen van inclusief onderwijs;
- er een gebrek aan bereidheid is om het reguliere schoolsysteem te veranderen;
- bij de ontwikkeling van inclusief onderwijs geen eenvoudige oplossingen mogelijk zijn.

⁵ Interstudie NDO Adviesbureau voor onderwijsmanagement en ontwikkeling

Vorm geven aan inclusief onderwijs

Een school geeft vorm aan inclusief onderwijs als:

- ze onderwijs aanbiedt aan alle leerlingen, met of zonder lichamelijke of geestelijke beperking;
- docenten, leerlingen, andere begeleiders en ouders samenwerken aan een optimale ontwikkeling voor alle leerlingen op cognitief en sociaal terrein;
- respect voor elkaar, invoelend vermogen, tolerantie, verantwoordelijkheid voor elkaar en eerlijkheid net zo belangrijk zijn als cognitieve en praktische prestaties;
- leerlingen met en zonder beperking in één gemeenschap van elkaar leren om zich te ontwikkelen tot burgers met een actieve en volwaardige plaats in de maatschappij.

In de ontwikkeling van een inclusieve school zijn vier fasen te onderscheiden voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

Fase 1. De leerlingen zijn aanwezig in de reguliere school.

Fase 2. De leerlingen volgen het reguliere onderwijsprogramma en zijn sociaal geïntegreerd in de groep.

Fase 3. Alle leerlingen spelen een rol in schoolleven en ze presteren allemaal op basis van hun eigen mogelijkheden.

Fase 4. Leerlingen, ouders en andere leden uit de sociale gemeenschap spelen een actieve rol in die gemeenschap en presteren daar op basis van hun eigen mogelijkheden (Schuman, 2010).

In het basisonderwijs wordt in een aantal regio's gewerkt met inclusief onderwijs, onder andere in Utrecht, Noordoost Nederland en Zeeland.

Mijn mening over inclusief onderwijs

Iedere leerling heeft recht op het onderwijs dat het beste bij hem past, in zijn eigen omgeving. Ervaringen op scholen in de VS, Canada, Engeland, de Scandinavische landen en België geven aan dat inclusief onderwijs goed is voor leerlingen met én zonder beperking (Groeneweg, 2004 en Schuman, 2010). Dat geldt volgens mij ook voor Nederlandse leerlingen. Als de beperking niet centraal staat bij leerlingen met een beperking en als leerlingen zonder beperking leren omgaan met de beperking

van hun klasgenoten wordt er gewerkt aan een betere maatschappij. Bovendien worden alle leerlingen beter van onderwijs en begeleiding op maat. Dit is voorlopig alleen mogelijk als docenten in het reguliere onderwijs hulp krijgen van begeleiders met expertise uit het speciaal onderwijs of worden bijgeschoold. Dit zou kunnen inhouden dat een kansklas in de toekomst tot het verleden gaat behoren.

Passend Onderwijs

Nederland heeft gekozen voor passend onderwijs als maatwerk in het onderwijs dat voor elke leerling aansluit bij zijn mogelijkheden en talenten (Keesenberg, 2008).

Hierbij blijft een deel van het speciaal onderwijs in stand.

Volgens het ministerie van OCW is passend onderwijs géén inclusief onderwijs. Er wordt uitgegaan van een passend onderwijsarrangement. Scholen in het primair en het secundair onderwijs hebben geen plaatsingsplicht, maar moeten, vanaf 1 augustus 2014 een passend onderwijszorg-arrangement aanbieden aan iedere leerling die zich bij een school van dat schoolbestuur aanmeldt. Omdat niet alle scholen de mogelijkheid hebben om alle zorgarrangementen aan te bieden, moeten de schoolbesturen aangesloten zijn bij een regionaal netwerk waarin scholen vertegenwoordigd zijn die het zorgarrangement wel kunnen aanbieden (Overleggroep Herijking zorg, 2005). Dit kan in speciale gevallen, bijvoorbeeld bij dove en blinde leerlingen, ook speciaal onderwijs zijn.

Mijn mening over passend onderwijs

Het is positief dat elke leerling in het primair en secundair onderwijs een passend onderwijszorg-arrangement krijgt aangeboden. Maar daarbij is niet duidelijk op welke school die leerling terecht komt. Bovendien zit hij altijd tussen klasgenoten met een soortgelijke problematiek. Het zou volgens mij beter zijn om ervoor te zorgen dat die leerling via een handelingsplan op maat een plaats krijgt tussen leeftijdsgenoten in zijn eigen omgeving. De leerling leert dan dat zijn beperking niet het belangrijkste is, maar zijn persoon. Datzelfde geldt voor zijn klasgenoten, die uit zijn eigen omgeving komen en waarmee hij ook buiten school omgaat. Als mentor van een kansklas weet ik dat de leerlingen uit deze klas zich toch altijd “anders” voelen dan hun medescholieren in andere niveaugroepen. Dit heeft gevolgen voor hun eigen ontwikkeling in en buiten school, maar het is op dit moment het best mogelijk onderwijsarrangement dat kan worden aangeboden.

Reflectie op de literatuur en terugkoppeling naar de onderzoeksvraag

De ontwikkelingen in het inclusief onderwijs verlopen steeds sneller in Europa. Maar Nederland kiest voorlopig voor passend onderwijs. Dat roept weerstand op. Omdat mensen willen vasthouden aan het veilige speciale onderwijs of omdat ze vinden dat passend onderwijs niet ver genoeg gaat en inclusief onderwijs gewoon beter is. Het onderwijs in een kansklas is een stap op de weg naar passend onderwijs. Een kansklas biedt BB-leerlingen met een laag IQ en leerachterstanden de mogelijkheid om hun kwaliteiten zo goed mogelijk te benutten. Een aantal leerlingen zal zich hierdoor sneller ontwikkelen dan hun klasgenoten en kan functioneren op KB-niveau. Bij passend onderwijs moeten deze leerlingen de mogelijkheid krijgen om op te stromen van BB naar KB. Hiervoor moeten de leerlingen voldoen aan de opstroomcriteria en er is maatwerk nodig op KB-niveau om de aansluiting te vergemakkelijken. Met het antwoord op de onderzoeksvraag verwacht ik meer duidelijkheid te kunnen geven over de manieren waarop dit mogelijk is.

Mijn mening over de onderzoeksvraag voor de uitvoering van het onderzoek

Volgens mij is het mogelijk om:

- via onderzoek duidelijk te krijgen of de opstroomcriteria van VMBO-Groen Kesteren overeenkomen met die van andere VMBO-scholen in Nederland;
- via onderzoek duidelijk te krijgen welke vormen van passend onderwijs en passende begeleiding er worden toegepast in andere VMBO-scholen;
- een plan op te stellen voor de toepassing van opstroomcriteria en passend onderwijs en passende begeleiding bij VMBO-Groen Kesteren.

2.4. ONDERZOEKSPARADIGMA

Volgens de Lange (2011) is een onderzoeksparadigma een manier van denken binnen een bepaald onderzoeksgebied.

Bij dit onderzoek ga ik uit van het positivistische paradigma, dat gericht is op de ontwikkeling en toetsing van theorieën voor de oplossing van kennisproblemen en het genereren van nieuwe kennis om ontwikkelingen beter te voorspellen en te controleren (Boeije, Hart & Hox, 2009). Hierbij kies ik voor de regulatieve cyclus van van Strien (1984). De regulatieve cyclus bestaat uit: probleem, diagnose, plan, ingreep en evaluatie.

Mijn onderzoek gaat uit van een probleem uit de onderwijspraktijk. Er is niet duidelijk of er volledig recht is gedaan aan de mogelijkheden van de leerlingen. De diagnose is: er is geen duidelijkheid over de uniforme toepassing van opstroomingscriteria bij VMBO-Groen Kesteren en andere VMBO-scholen. En er is niet bekend of manieren waarop passende begeleiding en passend onderwijs worden gegeven overeenkomen met die van andere scholen en of ze ook echt passend zijn.

Om het plan te kunnen opstellen moet er door onderzoek kennis gegenereerd worden over die punten. Aan de hand van de resultaten kunnen aanbevelingen gedaan worden en er kan een plan van aanpak worden opgesteld dat kan worden aangeboden aan het management. Na goedkeuring wordt er ingegrepen door het plan in te voeren en te gaan toepassen en de evaluatie kan volgen als na een jaar van uitvoering.

Het doel is dus verbetering van de beroepspraktijk en de emancipatie van de direct betrokkenen. Het onderzoek is niet objectief omdat de probleemstelling voortkomt uit de situatie binnen de eigen school. Het onderzoek is wel objectief waar het ingaat op feiten over opstroomcriteria en de manieren waarop passend onderwijs en passende begeleiding worden uitgevoerd bij andere VMBO-scholen.

De aanbevelingen en het plan die hieruit voortkomen, kunnen worden gegeneraliseerd voor andere VMBO-scholen.

Het onderzoek wordt uitgevoerd als praktijkonderzoek en dan in het bijzonder actieonderzoek.

3. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

3.1. ONDERZOEKSSTRATEGIE

Dit praktijkonderzoek is verdeeld in een documentenonderzoek en een actieonderzoek. Het is gericht op het oplossen van een probleem dat voortkomt uit de onderwijspraktijk van VMBO-Groen Kesteren. Het einddoel is verbetering van de beroepspraktijk en de emancipatie van de direct betrokkenen door het opstellen van een plan van aanpak voor de toepassing van opstroomcriteria, passend onderwijs en passende begeleiding.

Tijdens het documentenonderzoek wordt gezocht naar relevante literatuur en er wordt een vooronderzoek gedaan bij 12 VMBO-scholen om hun behoeften naar onderzoek op dit gebied te peilen. Bij het actieonderzoek worden vragenlijsten gebruikt die zijn opgesteld naar aanleiding van het vooronderzoek. De lijsten worden ter invulling voorgelegd aan leerlingen, ouders, de docent die het KB-programma begeleidde, de remedial teacher en vertegenwoordigers van 41 VMBO-scholen. De critical friends zijn de teamleider, vier collega's en 3 personen van buiten de school. Zij lezen de verschillende hoofdstukken van het onderzoek en reageren kritisch daarop.

Het definitieve plan wordt voorgelegd aan het management met als doel om het tijdens volgend schooljaar in te voeren, te evalueren en te verfijnen.

Omdat er bij VMBO-Groen Kesteren nog geen onderzoek is gedaan naar de toepassing van criteria voor het opstroomen, passend onderwijs en passende begeleiding, zal de uitslag van het onderzoek een 0-meting zijn.

3.2. TRIANGULATIE

Triangulatie is het gebruik van meerdere gegevensbronnen. Dit kunnen verschillende typen informanten en/of meerdere soorten informatiebronnen zijn (Harinck, 2006). Om de validiteit bij kleine aantallen ondervraagden te verhogen, is bij dit onderzoek gekozen voor triangulatie van verschillende gegevensbronnen: documenten en vragenlijsten en verschillende typen informanten: leerlingen, ouders, docent en remedial teacher extra KB-programma en VMBO-scholen.

3.3. DATAVERZAMELING

Verkenning

Aangezien er bij het ministerie van OCW en op het internet geen literatuur te vinden is over de onderzoeksvraag werd een telefonische verkenning bij VMBO-scholen gedaan. Zes van de twaalf benaderde scholen gaven bij vooraf opgestelde vragen over opstroomcriteria aan of ze relevant en bruikbaar waren voor het onderzoek. Daarna werden met behulp van de gegevens uit de verkenning, de onderzoeksvraag en de deelvragen, vragenlijsten gemaakt over opstroomcriteria, passend onderwijs en passende begeleiding.

Onderzoek

- Leerlingen die deelnamen aan het extra KB-programma konden in een vragenlijst aangeven welke onderdelen zij volgden, of die voor hen zinvol waren en wat volgens hen de beste manier van voorbereiding voor KB was. De ouders van deze leerlingen, de docent en de remedial teacher die het extra KB-programma begeleidden konden in een vragenlijst noteren hoe zij over het extra KB-programma dachten.
Deze lijsten leverden vooral kwalitatieve gegevens op.
- De resultaten van VAS-test 1 en Vas-test 2 van de leerlingen die deelnamen aan het extra programma werden vergeleken met die van leerlingen die daaraan niet deelnamen. Deze effectmetingen dienden vooral kwalitatieve gegevens op te leveren voor de inhoudelijke verbetering van het plan.
- Voor het onderzoek werden 41 VMBO-scholen benaderd om in een vragenlijst aan te geven welke opstroomcriteria zij hanteerden bij de leerlingen die willen opstroom van 2BB naar 3KB, welke vormen van passend onderwijs en passende begeleiding zij gebruikten en welke van deze vormen voor hen het belangrijkste zijn. Deze vragenlijsten dienden kwalitatieve en kwantitatieve informatie op te leveren. Het kwalitatieve deel was van belang voor de inhoudelijke aanpassing van het plan van aanpak. Het kwantitatieve deel was noodzakelijk om te bepalen bij welk percentage van de ondervraagde scholen op de gevraagde manier gewerkt werd om zo de validiteit van dit onderzoek te verhogen.

3.4. ONDERZOEKSDOCUMENTEN

Bij het documentenonderzoek kwamen de volgende punten aan de orde.

- Opstroom VMBO-Groen Kesteren: opstroomcriteria.
- Formulieren leerwegadvies en leerwegbepaling met uitslagen VAS-testen 1 en 2, VMBO-Groen Kesteren, zie bijlage 4.
- Profielschetsen BB en KB, uit “Determinatie leerwegen klas 2” (Kouwenberg en van Rijt, 2011), zie bijlage 7.
- Procedure leerwegbepaling VMBO-Groen Kesteren uit “Determinatie leerwegen klas 2” (Kouwenberg en van Rijt, 2011), zie bijlage 8.
- Examenresultaten van leerlingen die opstroomden.

Tijdens het ontwerponderzoek werden onderstaande lijsten gebruikt.

1. vragenlijst voor leerlingen die wilden opstroomen van BB naar KB, zie bijlage 9;
2. vragenlijst voor de ouders van leerlingen die wilden opstroomen, zie bijlage 11;
3. vragenlijst voor de docent en de remedial teracher die het extra programma begeleidden, zie bijlage 13;
4. vragenlijst over criteria voor het opstroomen van BB naar KB en passend onderwijs binnen VMBO-scholen, zie bijlage 15.

3.5. ONDERZOEKSPROTOCOL

In het onderzoeksprotocol is uitgegaan van een ethische benadering.

Onderzoeksprotocol

1. Er wordt mondeling, per brief, per e-mail, of telefonisch aan ouders, docent en VMBO-scholen uitgelegd wat het doel is van het onderzoek, dat alle gegevens geanonimiseerd worden en wat er gaat gebeuren met de resultaten.
2. Alle benaderde personen kunnen deelname aan het onderzoek weigeren.
3. Leerlingen mogen een vragenlijst pas invullen na toestemming van hun ouders.
4. Persoonlijke gegevens worden alleen gebruikt voor terugkoppeling.
5. De ingevulde vragenlijsten worden geretourneerd aan de onderzoeker.
6. De gegevens worden na analyse gebruikt voor het opstellen van een plan voor de toepassing van opstroomcriteria, passend onderwijs en passende begeleiding van leerlingen die opstroomen van 2BB naar 3KB.
7. Het plan wordt na beoordeling door critical friends indien nodig aangepast.

8. Het plan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan het management van VMBO-Groen Kesteren.
9. Alle ondervraagden en critical friends krijgen een exemplaar van het onderzoek.
10. De gegevens worden vernietigd nadat het onderzoek is gepresenteerd.
11. Het goedgekeurde onderzoeksverslag kan op de HBO-kennisbank geplaatst worden. De gegevens worden dan openbaar.

3.6. INTERNATIONALISERING

In de hoop informatie te krijgen over de toepassing van opstromen, passende begeleiding en passen/inclusief onderwijs in Groot-Brittannië en Duitsland kregen 6 scholen in die landen een brief met een vragenlijst toegestuurd. Van de Britse scholen kwam geen enkele reactie, ook telefoneren leverde niets op. Twee Duitse scholen meldden dat ze geen belangstelling hadden voor het onderzoek. Er kwam één vragenlijst terug van een Hauptschule. Het schoolhoofd gaf aan dat de leerlingen op haar school een IQ hebben tussen 75 en 100 en zijn ingedeeld in niveaugroepen. Een leerling kan opstromen naar een hoger niveau als hij daarvoor de kwaliteiten heeft. Er wordt geen maatwerk geleverd en er worden geen extra programma's aangeboden. De benadering van de Hauptschule lijkt in grote lijnen op die van VMBO-Groen Kesteren.

Voor vergelijking van het Duitse met het Nederlandse onderwijssysteem werd gebruik gemaakt van de Euridice-site. Euridice is een internationale organisatie voor het onderwijs in Europa die is opgezet door de Europese unie. Deze organisatie heeft de Europese onderwijssystemen in schema gezet, zie bijlage 19. Voor een beknopte vergelijking van het Nederlandse en het Duitse onderwijssysteem, zie bijlage 20.

Conclusie

Het Duitse en Nederlandsen onderwijssystemen zijn enigszins vergelijkbaar. Duitse leerlingen beginnen op hun 10^e aan een opleiding in het voortgezet onderwijs en volgen tot hun 12^e een oriënterend programma. Nederlandse leerlingen volgen tot hun 12^e basisonderwijs. En bij zowel VMBO als Hauptschule is het voor leerlingen mogelijk om bij gebleken geschiktheid op te stromen naar een hogere niveaugroep.

4. DATA-ANALYSE EN RESULTATEN

4.1. UITKOMSTEN VAN HET DOCUMENTENONDERZOEK

Opstroomcriteria

De door VMBO-Groen Kesteren gehanteerde opstroomcriteria voor de opstroom van 2BB naar 3KB zijn:

- aantoonbaar op KB-niveau kunnen werken;
- cijfergemiddelde van 7;
- positief advies van mentor en vakdocenten voor niveau, inzet, inzicht en (huis-) werkhouding;
- resultaten VAS-test 1 en 2 op KB-niveau (2011-2012 ook Vas-0), zie bijlage 5.

Formulier leerwegbepaling

De opstroomcriteria worden, met het formulier leerwegbepaling (zie bijlage 3), gebruikt tijdens de “bespreking leerwegbepaling”. Genoemd formulier wordt elk jaar aangepast. In formulier 2009-2010 werden het advies van de basisschool en rapportgegevens van leerjaar 1 en 2 vermeld. In 2010-2011 werden die via andere lijsten meegenomen. In plaats daarvan kwamen kolommen voor inzet, huiswerk en inzicht. Ook werden de bronnen van de gegevens vermeld. Vanaf schooljaar 2011-2012 zijn alle opstroomcriteria in een vergaderdocument verwerkt. Nu staan onder de gegevens de punten die tijdens de vergadering aan de orde kwamen en de stemmingsresultaten. Deze gestructureerde vorm is duidelijk en overzichtelijk.

Profielschetsen

In het schooljaar 2011-2012 gebruikten vakdocenten profielschetsen BB en KB om hun advies te onderbouwen. De tien kernwoorden van de profielen zijn opname leerstof; reproductie; inzicht; toepassing; concentratie; sociale omgang; planmatig werken; taalvaardigheden; rekenvaardigheden en beroepsvaardigheden. De profielschetsen geven zicht op de eisen die aan de leerlingen gesteld kunnen worden voor een bepaalde leerweg.

Slagingspercentage

Het slagingspercentage van leerlingen die opstroomden van 2BB naar 3KB staat nergens apart vermeld, maar is terug te vinden in de examenarchieven. Voor VMBO-Groen Kesteren is dat tot en met schooljaar 2011-2012: 100%.

4.2. UITKOMSTEN VAN HET ACTIEONDERZOEK

Soort vragenlijst	Aantal deelnemers
Vragenlijst voor leerlingen die het extra KB-programma volgden.	6. De groep bestond uit 7 leerlingen, maar 1 leerling verliet de school.
Vragenlijst voor ouders van leerlingen die het extra KB-programma volgden.	4. Er was een tweeling bij, dus er zijn gegevens over 5 leerlingen
Vragenlijst voor docenten/remedial teacher die het extra KB-programma verzorgden.	2.
Vragenlijst opstroomcriteria, passend onderwijs en passende begeleiding voor VMBO-scholen.	20 Van 41 benaderde scholen. Bij telefonisch contact bleek dat van de 17 resterende 53% afzag van deelname in verband met drukte en 47% omdat ze geen BB opstroom hadden.

Resultaten van ingevulde vragenlijsten leerlingen, zie: bijlage 10.

- 3 Leerlingen volgden het extra KB-programma in het schooljaar 2009-2010 en 3 in 2010-2011.
- Alle leerlingen vulden de vragenlijst in met toestemming van hun ouders.
- 1 Leerling volgde het extra KB-programma in lessen; 5 anderen volgden het in lessen en een i-uur.
- 3 Leerlingen volgden extra lessen biologie, 2 Nederlands, 3 Engels en 2 wiskunde. 9 Keer scoorden ze hiervoor voldoende, 1keer matig, 1 keer niet.
- 2 Leerlingen kregen faalangsttraining. Zij vonden deze training goed.
- De mening van de leerlingen over de beste manier van KB-voorbereiding was: 1x extra lessen, 1x KB-lessen in de BB-groep, 1x extra KB-stof bij alle vakken en 1x uitdaging in de lessen.

Data-analyse vragenlijsten leerlingen

Bij de beste manier van voorbereiding koos elke leerling voor de werkwijze die hij het prettigste vond. Om aan deze vragen te voldoen dient voor elke leerling een individueel handelingsplan voor de opstroom opgesteld te worden.

Resultaten ingevulde vragenlijsten ouders, zie: bijlage 12.

- 4 Moeders werkten mee, 1 moeder vulde de vragenlijst voor haar tweeling in.
- 2 Moeders gaven informatie over het schooljaar 2009-2010 en 2 moeders over het schooljaar 2010-2011.
- Volgens de moeders volgden 4 leerlingen het extra KB-programma in de lessen en had 1 leerling een extra KB-i-uur. Bij navraag bleek datgene wat de leerlingen noteerden correct te zijn.
- 3 Leerlingen kregen extra KB-bio; 2 leerlingen KB-wis; 3 leerlingen KB-Nederlands; 3 leerlingen KB-Engels.
- 2 Leerlingen volgden faalangsttraining. Alle leerlingen kregen begrijpend lezen, hoofd- en bijzaken onderscheiden en huiswerkbegeleiding (in lijst niet vermeld).
- De ouders gaven allemaal een voldoende voor de extra begeleiding en voor de extra lessen in biologie, wiskunde, Nederlands en Engels.
- 2 Leerlingen stroomden niet op. Ze waren bang om te falen in 3KB. Bij 1 leerling waren communicatie en inzet onvoldoende, ze scoorde de VAS-test op BB en stroomde niet op. 1 leerling had geen overzicht bij de lesplanning, scoorde de VAS-test op BB-niveau en stroomde niet op. 1 Leerling stroomde wel op, maar moeder gaf aan dat daarvoor 100% inzet nodig was van de ouders door het stimuleren, motiveren en bevestigen van hun kind.

Data-analyse vragenlijsten ouders

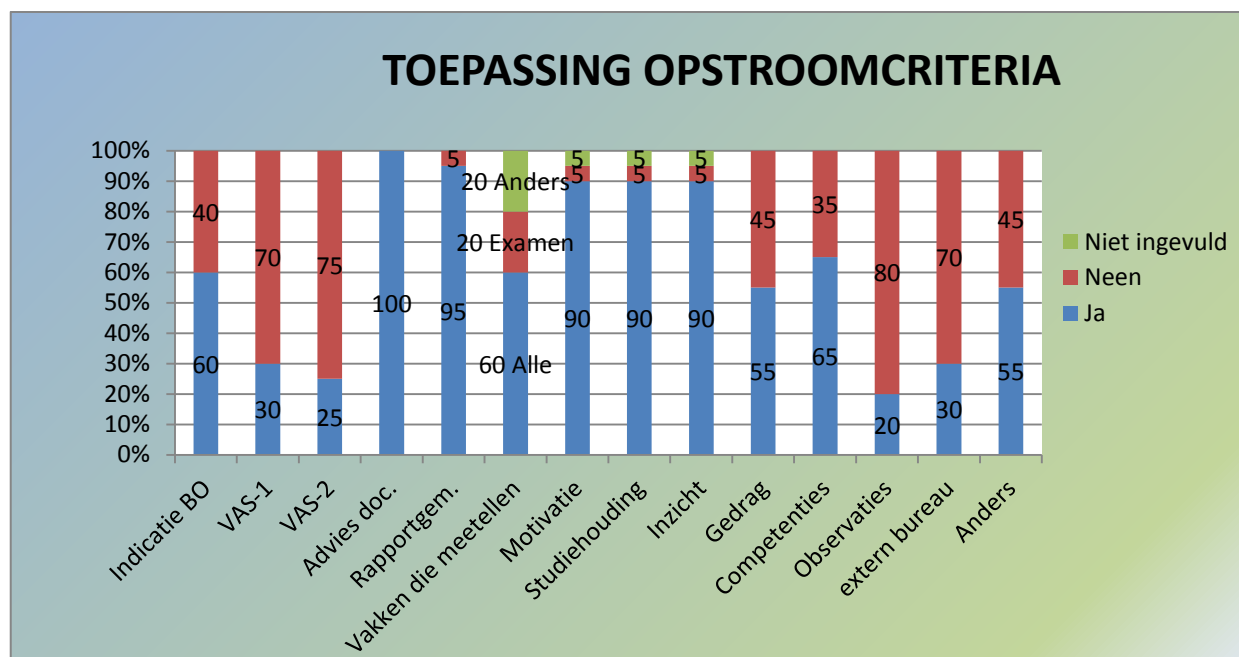
De ouders vonden het extra KB-programma goed. Er werd niet gevraagd naar de mening van de ouders over hun rol bij de ondersteuning van hun kind tijdens het volgen van het extra KB-programma. Ouders vulden de vragen over het gevolgde KB-programma anders in dan hun kind. Bij navraag klopten de antwoorden van de leerlingen. 1 Moeder merkte op dat voor 100% meegewerkt moest worden door de ouders door het stimuleren, motiveren en bevestigen van hun kind. Uit beide punten blijkt dat ouders meer betrokken zouden moeten worden bij de uitvoering van het KB-programma.

Resultaten ingevulde vragenlijsten en data-analyse docent en remedial teacher, zie: bijlage 14.

- De docent begeleidde de leerlingen in 2009-2010 en 2010-2011 bij Nederlands, Engels en wiskunde, huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd- en bijzaken onderscheiden. Ze gaf ook trainingen in: sociale vaardigheden, omgaan met competenties en faalangstreductie.
- Zij was tevreden over de extra begeleiding. Zij was ontevreden over de opzet van de extra KB-stof tijdens de lessen. De mogelijkheid hiervoor moet besproken worden in het managementteam.
- Zij vond het beter om leerlingen die kunnen opstromen meteen in de KB-groep te plaatsen om zich daar op te rekken aan klasgenoten.
- De remedial teacher was in het schooljaar 2009-2010 tevreden over de opzet van Nederlands en Engels, huiswerkbegeleiding en begrijpend lezen. Zij was ontevreden over wiskunde en hoofd- en bijzaken onderscheiden (te weinig tijd).
- Opmerking: geef in de BB-lessen uitleg over de KB-stof en bied in het extra uur extra hulp hierbij. Dit punt kan worden opgenomen in het plan van aanpak.

Resultaten van ingevulde vragenlijsten VMBO-scholen

Tabellen: zie bijlage 16, 17, 18

Grafiek 1

Data-analyse opstroomcriteria

De 20 door VMBO-scholen ingevulde lijsten lieten de volgende resultaten zien.

1. Op alle scholen is er opstroom van 1BB naar 2KB en van 2BB naar 3KB. Bij 15 scholen (75%) gaat dat nog door in 3BB.
2. 5 Van de 20 scholen (25%) leverden geen slagingspercentage van leerlingen die opstroomden. Het gemiddelde slagingspercentage van de 15 resterende scholen was 90%.
3. Opstroomcriteria

De vragen over de punten die het belangrijkste waren voor de opstroom en dus het meest voorspellend, werden niet, of op verschillende manieren beantwoord, daarom konden ze niet gebruikt worden bij het onderzoek. De percentages waarin de verschillende opstroomcriteria worden gebruikt gaven hiervoor wel een indicatie.

Gebruik van de opstroomcriteria, zie grafiek 1.

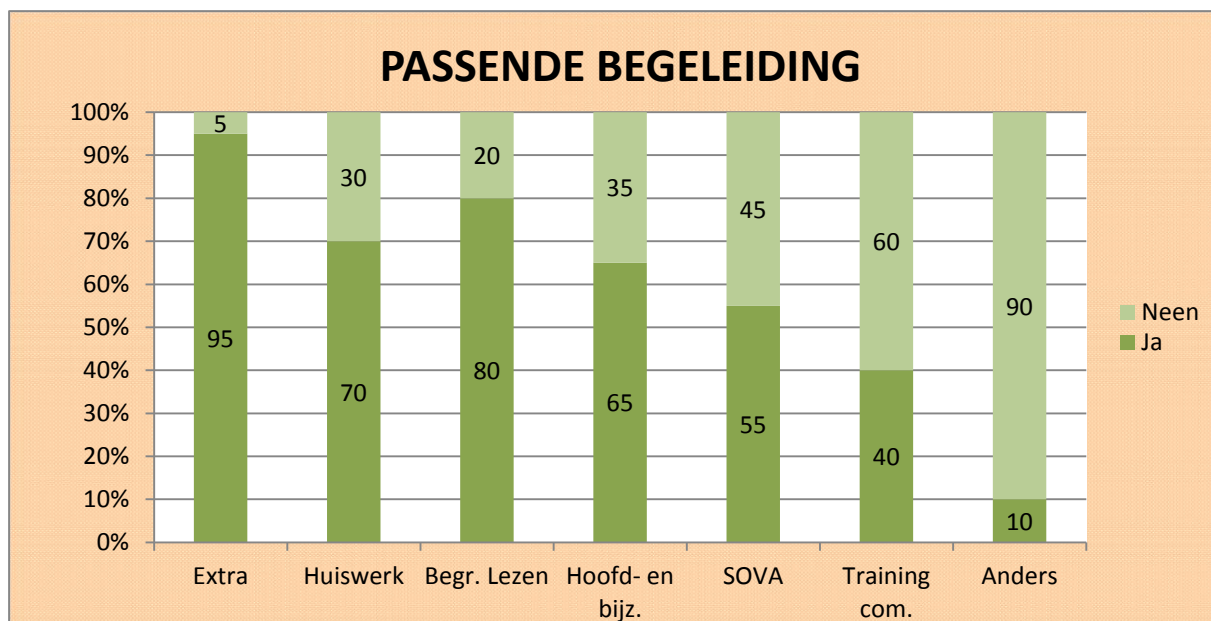
1. Advies van het docententeam: 100%.
2. Gemiddelde rapportcijfers: 95%.
3. Motivatie, studiehouding en inzicht: 90%.
4. Competenties: 65%.
5. Basisschoolgegevens: 60%
6. 60% telde alle vakken mee.
7. Gedrag: 55%.
8. VAS-1: 30%.
9. VAS-2: 25%.
10. Lesobservaties: 20%.

Bij 30% van de scholen verzorgde een extern bureau de screening. VMBO-Groen Kesteren doet dit niet en gebruikt alle gegevens. Competenties, gedrag en lesobservaties worden niet apart genoemd. Zij vormen een onderdeel van het docentenadvies. Er zou onderzocht kunnen worden of het meerwaarde heeft om deze apart op te nemen bij de opstroomcriteria.

Uit bovenstaande percentages blijkt dat het advies van het docententeam, het gemiddelde rapportcijfer en motivatie, studiehouding en inzicht het meest gebruikt worden als opstroomcriterium. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat deze opstroomcriteria het meest voorspellend zijn. Om hierover duidelijkheid te krijgen, is wenselijk om vervolgonderzoek te doen waarin alleen gevraagd wordt welke opstroomcriteria het meest voorspellend zijn.

Bij VMBO-Groen Kesteren is de top 4:

1. advies docententeam;
2. gemiddelde rapportcijfers;
3. VAS-testen 0, 1 en 2;
4. motivatie, studiehouding en inzicht.

Grafiek 2

Data-analyse passende begeleiding

Op 95% van de onderzochte VMBO-scholen werd extra begeleiding gegeven aan de leerlingen die de potentie hadden om op te stromen van 2BB naar 3KB. Deze begeleiding werd op de volgende manieren ingevuld (zie grafiek 2):

- begrijpend lezen: 80%;
- huiswerkbegeleiding: 70%;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden: 65%;
- training “sociale vaardigheden”: 55%;
- training “omgaan met competenties”: 40%;
- extra mogelijkheid: voorbereiden op de grotere groep (10%).

Alle scholen hadden interesse in de uitslag van dit onderzoek en geen enkele school had nog opmerkingen.

Bij VMBO-Groen Kesteren komen alle wijzen van passende begeleiding voor, met uitzondering van “vorbereiden op de grotere groep”. Begrijpend lezen, huiswerkbegeleiding en hoofd- en bijzaken onderscheiden worden aangeboden aan alle leerlingen. De trainingen worden aangeboden aan leerlingen die de begeleiding nodig hebben.

Het maken van een individueel handelingsplan voor de opstrooming geeft een leerling de gelegenheid om precies datgene te doen wat hij nodig heeft. In de

vragenlijsten is niet gevraagd naar de persoon die alle onderdelen van dit plan coördineert. Aangezien de mentor bij VMBO-Groen Kesteren verantwoordelijk is voor het beoordelen van (huiswerk-)houding, inzet en inzicht, lijkt het logisch om de mentor als persoonlijke begeleider te kiezen.

Door het maken van een duidelijk plan voor de contacten met de ouders, krijgen de ouders een grotere rol bij de extra begeleiding van hun kind. Trainingen zijn er voor alle leerlingen.

Er werd door een teamleider van een VMBO-school opgemerkt dat de opstroomende leerlingen voorbereid moeten worden op de grotere groep. Dit zou een nieuwe training kunnen opleveren: “Functioneren in een grote(re) groep”.

Data-analyse passend onderwijs

Bij de onderzochte VMBO-scholen werd op de volgende manier passend onderwijs gegeven:

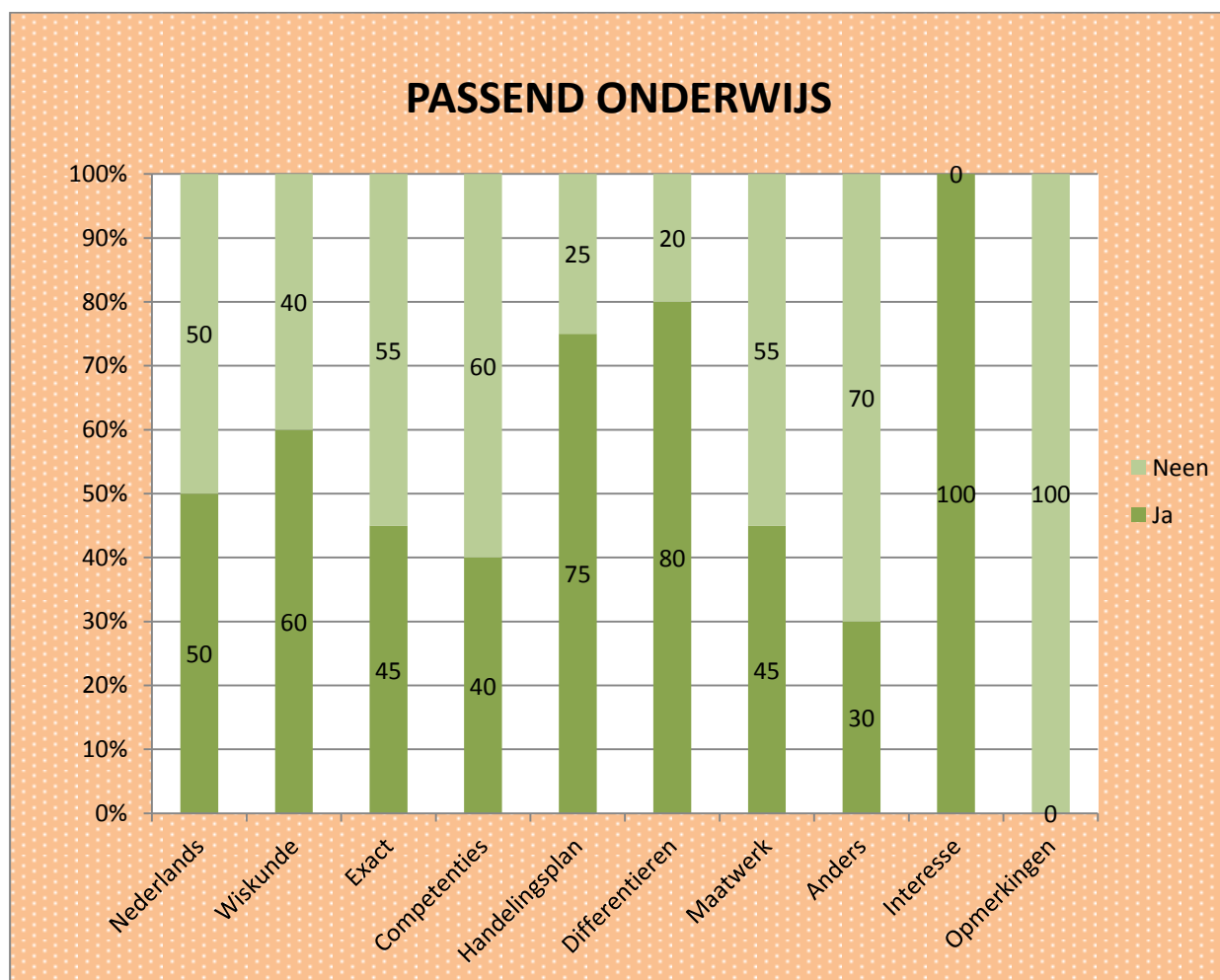
- gedifferentieerde lessen voor alle leerlingen: 80%;
- lessen zijn aangepast aan een handelingsplan: 75%;
- extra lessen wiskunde op KB-niveau: 70%;
- extra lessen Nederlands op KB-niveau: 50%;
- extra lessen exacte vakken op KB-niveau: 45%;
- extra oefening in het omgaan met competenties: 40%;
- anders (30%). Hierbij werd opgemerkt dat de leerlingen met de potentie om op te stromen KB-boeken kregen en dat er differentiatie in de klas plaatsvond.

In de nabije toekomst wordt door 45% van de VMBO-scholen maatwerk geleverd.

VMBO-Groen Kesteren gebruikte al deze manieren in de schooljaren 2009-2010 en 2010-2011. Daarna was er geen extra KB-programma meer. Het extra programma wordt nu uitgevoerd tijdens de BB-lessen. Daarbij zijn de lessen beperkt aangepast aan de individuele handelingsplannen en er wordt niet optimaal gedifferentieerd.

Uit het onderzoek blijkt dat lessen aangepast aan een handelingsplan (75%) en gedifferentieerde lessen (80%) hoog scoren bij VMBO-scholen. Passend onderwijs, of maatwerk, wordt in 2014 verplicht. Hulp bij het opstromen valt ook onder maatwerk. VMBO-Groen Kesteren zou maatwerk kunnen leveren voor de

opstroomende leerlingen door een gedifferentieerde aanpak in de klas, waarbij de leerling gebruik kan maken van KB-boeken, en door extra ondersteuning. Er zal dan een plan gemaakt moeten worden voor de toepassing van KB-stof in de BB.

Grafiek 3

5. CONCLUSIES

5.1. CONCLUSIES DOCUMENTENONDERZOEK VMBO-GROEN KESTEREN

- De opstroomcriteria van 2BB naar 3KB zijn duidelijk en volledig. Er wordt in aangegeven welke mogelijkheden de leerling heeft wat houding en inzet betreft. Er zijn cijfermatige gegevens over het theorieniveau (cijfergemiddelde en uitslag VAS-testen) en het praktijkniveau (aantonbaar op KB-niveau werken).
- De opstroomcriteria worden tijdens de bespreking over de leerwegbepaling samen met de formulieren voor leerwegbepaling gebruikt. Op deze formulieren worden ook (huis-)werkhouding, inzet en inzicht vermeld.
- Doordat de formulieren voor leerwegadvies en leerwegbepaling steeds zijn aangepast, ligt er nu een stuk dat transparant en goed toepasbaar is. Bovendien wordt door de versie 2011-2012 duidelijk hoe de procedure tijdens de leerlingbespreking verlopen is.
- De toepassing van profielschetsen BB en KB bij het geven van een leerwegadvies door de vakdocenten maakt de duidelijkheid over het niveau waarop de leerling functioneert groter.
- Het slagingspercentage van de opgestroomde leerlingen op KB-niveau was en is 100%.

5.2. CONCLUSIES ACTIEONDERZOEK

Conclusies vragenlijsten leerlingen

Het is wenselijk om een algemeen plan van aanpak te maken voor de te volgen procedure bij een leerling die in aanmerking komt voor opstrooming. Leerlingen, ouders en vakdocenten weten daardoor precies wat er gaat gebeuren. Door het opstellen van een individueel handelingsplan voor opstroom wordt duidelijk welke ondersteuning de individuele leerling nodig heeft en hoe die wordt georganiseerd, toegepast en geëvalueerd. Het is wenselijk om de ouders meer bij de uitvoering hiervan te betrekken.

Conclusies vragenlijsten ouders

De ouders vonden het extra KB-programma goed, maar vulden de vragen over het gevolgde KB-programma anders in dan hun kind. Bij navraag klopten de antwoorden van de leerlingen. Een moeder merkte op dat voor 100% meegewerkt moest worden door de ouders door het stimuleren, motiveren en bevestigen van hun kind. Uit bovengenoemde punten blijkt dat het wenselijk is om ouders meer te betrekken bij de uitvoering van het KB-programma.

Conclusies vragenlijsten opstroomcriteria VMBO-scholen vergeleken met die van VMBO-Groen Kesteren

Uit de percentages in grafiek 1 blijkt dat het advies van het docententeam, het gemiddelde rapportcijfer en motivatie, studiehouding en inzicht het meest gebruikt worden als opstroomcriterium. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat deze opstroomcriteria het meest voorspellend zijn. Om hierover duidelijkheid te krijgen, is wenselijk om daarnaar vervolgonderzoek te doen.

Competenties, gedrag en lesobservaties worden bij VMBO-Groen Kesteren niet apart genoemd. Zij vormen een onderdeel van het docentenadvies. Er zou onderzocht kunnen worden of het meerwaarde heeft om deze apart op te nemen bij de opstroomcriteria.

Conclusies vragenlijsten begeleiding VMBO-scholen vergeleken met die van VMBO-Groen Kesteren

Het maken van een individueel handelingsplan voor de opstrooming geeft een leerling de gelegenheid om datgene te doen wat hij nodig heeft. In de vragenlijsten werd niet gevraagd naar de persoon die alle onderdelen van dit plan coördineert. Bij VMBO-Groen Kesteren is de mentor verantwoordelijk voor de beoordeling van (huiswerk-)houding, inzet en inzicht. Het lijkt logisch om de mentor als persoonlijke begeleider te kiezen. Door het maken van een duidelijk plan voor de contacten met de ouders, krijgen die een grotere rol bij de extra begeleiding van hun kind.

Trainingen zijn er voor alle leerlingen. Er werd door een teamleider van een VMBO-school opgemerkt dat de opstroomende leerlingen voorbereid moeten worden op de grotere groep. Dit zou een nieuwe training kunnen opleveren: "Functioneren in een grote(re) groep".

Conclusie vragenlijsten passend onderwijs VMBO-scholen

Uit het onderzoek blijkt dat lessen aangepast aan een handelingsplan (75%) en gedifferentieerde lessen (80%) hoog scoren bij VMBO-scholen. Passend onderwijs, of maatwerk, wordt in 2014 verplicht. Hulp bij het opstroomen valt ook onder maatwerk. VMBO-Groen Kesteren zou maatwerk kunnen leveren voor de opstroomende leerlingen door een gedifferentieerde aanpak in de klas, waarbij de leerling gebruik kan maken van KB-boeken, en door extra ondersteuning. Er zal dan een plan gemaakt moeten worden voor de toepassing van KB-stof in de BB.

5.3. RELATIE TUSSEN CONCLUSIES EN LITERATUUR/ERVARINGEN

Opstroomcriteria

Aangezien er geen literatuur is over opstroomcriteria van 2BB naar 3KB kan er alleen worden uitgegaan van de praktijkervaring van VMBO-Groen Kesteren en de onderzochte VMBO-scholen. In grote lijn kan gezegd worden dat de in de vragenlijst genoemde opstroomcriteria in een of andere combinatie bij alle VMBO-scholen worden gehanteerd. Hierbij komen het advies van het docententeam en het cijfergemiddelde het meest voor.

VMBO-Groen Kesteren hanteert 76% van de opstroomcriteria. Daarnaast worden “inzicht” en VAS-0 als gebruikt als criteria om de groei van een leerling te kunnen aangeven. VMBO-Groen Kesteren is zeer volledig in de toepassing van opstroom- en doorstroomcriteria. Uit het feit dat de opstroomcriteria genoemd zijn in het formulier leerwegbepaling waarin ook de procedure beschreven staat en het feit dat 100% van de naar KB opgestroomde leerlingen het KB-diploma haalt, kan de conclusie getrokken worden dat de opstrooming bij VMBO-Groen Kesteren goed geregeld en succesvol is.

Passend onderwijs en passende begeleiding

Nederland heeft gekozen voor “Passend Onderwijs”. Dit is maatwerk dat voor elke leerling aansluit bij zijn mogelijkheden en talenten (Keesenberg, 2010). Er wordt bij opstrooming uitgegaan van een passend onderwijsarrangement. Het screenen van leerlingen, het komen tot een leerwegbepaling en het aanbieden van een KB-programma horen bij het opstellen van een passend onderwijsarrangement.

In het geval van opstrooming wordt de leerling in de meeste gevallen in zijn eigen klas voorbereid op het hogere niveau. Dat zou een vorm van inclusie kunnen zijn. Of hij gaat meteen naar het hogere niveau. Dat is dan een vorm van passend onderwijs.

5.4. FORMULERING VAN DE ANTWOORDEN OP ONDERZOEKSVRAGEN

Deelvragen met antwoorden

1. *Welke criteria hanteert VMBO-Groen Kesteren bij de advisering voor het opstroomen van het tweede leerjaar BB naar het derde leerjaar KB?*

De opstroomcriteria van VMBO-Groen Kesteren zijn:

- aantoonbaar op KB-niveau kunnen werken;
- cijfergemiddelde van 7;
- positief advies van mentor en vakdocenten voor inzet, inzicht en (huis-) werkhouding;
- resultaten VAS-test 1 en 2 op KB-niveau (vanaf 2011-2012 ook Vas-0).

Daarnaast worden de doorstroomcriteria gebruikt zoals bij leerlingen die doorstromen van 2KB naar 3KB; de CITO-gegevens, het advies van de basisschool en het advies van vakdocenten, zie bijlage 4

2. *Wat zijn de verschillen tussen de opstroomcriteria die VMBO-Groen Kesteren hanteert en de criteria die andere VMBO-scholen hanteren?*

VMBO-Groen Kesteren is zeer volledig in het gebruik van de opstroomcriteria. Niet gebruikte opstroomcriteria zijn: competenties, gedrag en lesobservaties. Of deze criteria moeten worden toegevoegd, dient besproken te worden in het docententeam.

3. *Welke opstroomcriteria zijn het meest voorspellend voor het schoolsucces?*

In de vragenlijst konden de scholen met cijfers aangeven welke opstroomcriteria voor hun school het meest belangrijk en het meest voorspellend waren. Deze vraag werd niet op verschillende manieren beantwoord, zodat de uitkomsten niet met elkaar vergeleken konden worden. Uit de percentages waarin de opstroomcriteria gebruikt werden, bleken het advies van het docententeam, het gemiddelde rapportcijfer en motivatie ne studiehouding en inzicht het meest gehanteerd te worden. Hieruit zou

geconcludeerd kunnen worden dat deze opstroomcriteria het meest voorspellend zijn. Om hierover duidelijkheid te krijgen, is het wenselijk om vervolgonderzoek te doen.

4. *Op welke manieren is er passende begeleiding en/of passend onderwijs gegeven aan leerlingen die in aanmerking komen voor het opstromen van BB naar KB? Hoe hebben leerlingen, ouders en docenten deze manieren ervaren?*

Er is passende begeleiding en passend onderwijs gegeven door een extra KB-programma aan te bieden voor Nederlands, Engels, wiskunde, biologie, huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd- en bijzaken onderscheiden. Daarnaast konden de leerlingen indien nodig trainingen krijgen op de volgende gebieden: sociale vaardigheden, omgaan met competenties en faalangstreductie.

De leerlingen en de ouders vonden de extra programmamogelijkheden voldoende, de docent die begeleidde en de remedial teacher waren minder positief. Volgens hen was er te weinig tijd om goed terug te koppelen. Zij adviseerden om de leerlingen in de BB KB-leerstof aan te bieden, of om de leerlingen meteen in een KB-groep te plaatsen om daar steun te krijgen van hun klasgenoten.

5. *Zijn er verschillen te zien tussen de resultaten van leerlingen die passende begeleiding kregen en de resultaten van hun klasgenoten bij de vergelijking van de VAS-test in leerjaar 1 en leerjaar 2?*

Uit de resultaten VAS-1 en VAS-2 blijken er geen noemenswaardige verschillen tussen de scores van het eerste en het tweede leerjaar. In de praktijk zijn wel resultaten van trainingen merkbaar. De leerlingen die aan deze trainingen deelnamen zijn minder faalangstig, ze kunnen beter samenwerken en zijn zelfstandiger. Er is nader onderzoek nodig om deze resultaten exact te meten.

6. *Hoe wordt bij andere VMBO-scholen in Nederland passende begeleiding voor het opstroomen van BB naar KB georganiseerd?*

Bij meer dan 50% van de VMBO-scholen wordt passende begeleiding op soortgelijke wijze georganiseerd als bij VMBO-Groen Kesteren. De training communicatie en de training “omgaan met grotere groepen” kent VMBO-Kesteren niet.

Onderzoeksvraag

Op welke manier kan binnen VMBO-Groen Kesteren passende begeleiding en passend onderwijs geboden worden, zodat leerlingen uit het tweede leerjaar BB die de potentie bezitten om op te stroomen naar de KB, met succes het derde leerjaar van de KB kunnen volgen?

VMBO-Groen Kesteren kan passende begeleiding en passend onderwijs bieden door het opstellen van een individueel handelingsplan opstroom. Het passende onderwijs kan worden uitgevoerd tijdens gedifferentieerde lessen, en/of in extra KB-lessen. De begeleiding kan worden uitgevoerd tijdens speciale trainings- en begeleidingsuren. De mentor is niet genoemd in het onderzoek, maar binnen de structuur van VMBO-Groen Kesteren is hij de meest aangewezen persoon om de voortgang te evalueren en te bespreken in het mentorenoverleg en met de ouders, die een actieve rol zouden moeten krijgen bij de begeleiding.

5.5. AANBEVELINGEN

Het verdient aanbeveling voor VMBO-Groen Kesteren om de volgende punten te onderzoeken.

1. Aanvulling opstroomcriteria met “competenties”, “gedrag” en “lesobservaties”.
2. Het opstellen van individuele handelingsplannen voor leerlingen die de potentie hebben om op te stroomen van BB naar KB.
3. Het extra KB-programma om te komen tot een nieuwe opzet die bruikbaar is binnen het plan van aanpak en de individuele handelingsplannen voor opstroom.
4. De opzet van een plan voor het contact met ouders in de periode dat de leerlingen werken aan het extra KB-programma, zodat de leerlingen ook thuis gestimuleerd, gemotiveerd en bevestigd worden.

5. De uitleg van KB-stof in BB-lessen in combinatie met extra hulp in een KB-uur.
6. De mogelijkheden voor opstroom van BB naar KB in de loop van een schooljaar.

5.7. PLAN VAN AANPAK

Het doel van het actieonderzoek was te komen tot een plan van aanpak voor de toepassing van opstroomcriteria en de toepassing van passend onderwijs en passende begeleiding bij leerlingen die de potentie hebben om op te stromen van 2 BB naar 3KB. En dit plan aan te bieden aan het management van VMBO-Groen Kesteren. Omdat uit het onderzoek blijkt dat alle VMBO-scholen ook de mogelijkheid bieden om op te stromen van klas 1BB naar klas 2KB is die mogelijkheid in onderstaand voorstel meegenomen. Bij dit plan is uitgegaan van de begeleidingsstructuur van VMBO-Groen Kesteren.

Voorstel voor een plan van aanpak voor het opstromen van BB naar KB bij VMBO-Groen Kesteren

1. De mentor bespreekt tijdens het mentorenoverleg in leerjaar 1, of leerjaar 2 met behulp van de opstroomcriteria of een leerling de potentie heeft om op te stromen van BB naar KB.
2. Als het docententeam besluit dat opstromen tot de mogelijkheden behoort, wordt dat door de mentor met de ouders van de betreffende leerling besproken.
3. Na instemming van de ouders maakt de mentor samen met de orthopedagoge een “individueel handelingsplan opstroom” voor de leerling. In dat handelingsplan staat vermeld hoe het extra KB-programma wordt georganiseerd, in gedifferentieerd BB-lessen en/of in extra KB-lessen, hoe het wordt uitgevoerd en hoe de prestaties worden geëvalueerd.

4. De mentor zorgt ervoor dat het individuele handelingsplan opstroom besproken wordt met de leerling en de ouders en in het mentorenoverleg en dat alle betrokken personen er een exemplaar van krijgen.
5. De mentor evalueert met de leerling de voortgang bij de begeleiding en het onderwijs in de KB-vakken.
6. De mentor bespreekt de voortgang in het mentorenoverleg.
7. De mentor bespreekt met de ouders hoe de voortgang is en hoe zij hun kind kunnen motiveren, stimuleren en bevestigen.
8. Als de leerling voldoet aan de opstroomcriteria, beslist het docententeam of de leerling kan opstromen van BB naar KB.

Na goedkeuring door het managementteam kan ervoor gekozen worden om het plan in schooljaar 2012-2013 in de praktijk toe te passen.

Als die keuze wordt gemaakt en er volgend jaar leerlingen van mijn mentorklas (kansklas, leerjaar 2) de potentie hebben om op te stromen, kan ik dit plan in de praktijk toepassen en evalueren, samen met de mentoren van de andere BB-klassen.

6. EVALUATIE ONDERZOEK

6.1. Reflectie op het onderzoeksverloop, mijn persoonlijke professionele ontwikkeling en mijn ontwikkeling als onderzoeker

Naar aanleiding van Korthagen (2009)

Fasen	Inhoud
1. Ervaringen opdoen Wat was mijn onderzoeksdoel? 2. Wat wilde ik uitproberen? 3. Waar wilde ik op letten?	Onderzoeksdoel Door middel van dit onderzoek tot een plan van aanpak komen voor de opstroom van 2BB-leerlingen naar 3KB. Wat ik wilde uitproberen 1. Een goede omschrijving kunnen geven van de probleemstelling, de huidige situatie, de gewenste situatie, de onderzoeksvraag en de deelvragen. 2. Zoveel mogelijk literatuur vinden over de opstroomcriteria van BB naar BK, inclusief onderwijs en passend onderwijs. 3. Een eigen mening vormen over inclusief en passend onderwijs in relatie tot de onderzoeksvraag. 4. Critical friends vinden die eerlijke kritiek durfden te leveren. 5. Kiezen voor een onderzoeksparadigma en onderzoeksmethoden die bij het onderzoek passen. 6. Vragenlijsten opstellen. 7. Inge vulde vragenlijsten kunnen analyseren en conclusies kunnen trekken. 8. Een plan van aanpak kunnen opstellen en voorleggen aan het management. Ik wilde erop letten dat het onderzoek werd uitgevoerd volgens de regels en dat het doel voor de school en voor mijzelf bereikt werd. Ik wilde proberen of ik dit onderzoek in de praktijk kon uitvoeren met als resultaat een plan van aanpak en dat geheel beschrijven in 10000 woorden.
2. Terugblikken Wat is er concreet gebeurd? • Wat deed ik? • Wat dacht ik? • Wat voelde ik? • Wat was de situatie? • Hoe reageerde ik op mijn begeleiders? • Hoe reageerde ik op mijn critical friends? • Hoe reageerde ik op de deelnemers aan het onderzoek?	Onderzoeksverloop • Ik startte met het onderzoek in schooljaar 2009-2010. Het was nieuw en spannend. • Het was niet moeilijk om tot een algemeen idee te komen, maar de weg van het algemeen idee naar een goede onderzoeksvraag was moeilijk. • De reacties van studiegenoten en collega's op school hielpen me verder. Maar de school wilde graag dat de vraag verbreed werd naar alle niveaugroepen en daarmee gingen mijn begeleiders niet akkoord. • Uiteindelijk bleek een onderzoeksvraag die uit drie delen bestond acceptabel. Dat maakte mij enthousiast. • Ik werkte met plezier aan een verkennend vooronderzoek en de theoretische onderbouwing. Het onderzoeksparadigma leverde voor mij problemen op, omdat ik in alle paradigma's wel iets zag van dit onderzoek. • Na het opstellen van onderzoeksmethoden en de vragenlijsten werd ik ziek. Dat voelde niet fijn. Na veel rust en regelmaat lukte het om mijn werkzaamheden weer op te pakken en eind schooljaar 2010-2011 verder te gaan met het onderzoek. Ik liet de vragenlijsten invullen. Maar ik was enorm teleurgesteld dat ik niet verder kwam dan 17 ingevulde vragenlijsten van VMBO-scholen en een reactie van een Hauptschule in Duitsland. Van leerlingen, ouders, de RT-er en de docent die het extra KB-programma begeleidde kreeg ik wel reacties. Daar was ik blij mee. • De tijd was te kort om het onderzoek nog tijdens dat schooljaar af te ronden. Ik koos voor een extra leerjaar. • Begin oktober 2011 werd ik weer ziek. Ik kon niet meer werken en eind

	december bleek dat er jaren geleden een verkeerde diagnose voor mijn ziekte was gesteld. Na een nieuwe aanpak kon ik half april weer werken aan mijn onderzoek. - Ik was niet tevreden over het aantal reacties en probeerde alsnog informatie te krijgen van VMBO-scholen. Ik kreeg er nog 3, zodat het resultaat 20 ingevulde vragenlijsten was. - De hoofdstukken legde ik voor aan critical friends. Het voelde goed om eerlijke kritiek te krijgen en ik begon aanpassingen te maken. Helaas konden niet alle critical friends meewerken aan het onderzoek. Studiegenoten konden niet reageren, omdat ze het in deze periode te druk hadden, of op vakantie waren. Maar mijn directe kansklascollega, 3 andere collega's en mijn teamleider reageerden wel. Hun opmerkingen waren zeer goed te gebruiken. Mijn man en enkele familieleden waren mijn meest kritische lezers. Zij hielpen met de opzet en de grafieken en vonden dat het onderzoek acceptabel was. Dat was mijn eer te na. Ik ging op zoek naar verbeteringen en veranderingen. Mijn man gaf aan dat dit voor mij een vingeroefening was en maakte opmerkingen over mijn Nederlands. Dit alles kostte erg veel tijd. - De data-analyse en de conclusies vond ik minder moeilijk dan ik had verwacht. - De aanbevelingen vanuit het onderzoek en het plan van aanpak moeten nog door het management besproken worden. Ik verwacht dat er komend schooljaar mee gewerkt wordt.
3. Formuleren van essentiële aspecten Wat was belangrijk voor mij? Hoe hingen de antwoorden op de vorige vragen samen? - Wat was de invloed van de critical friends? - Wat betekende dat voor mij? - Wat was mijn probleem? - Wat heb ik geleerd? - Welke positieve ontdekking heb ik gedaan?	Essentiële aspecten - Voor mij was het essentieel dat ik onderzoeksvaardigheden kreeg, dat ik het onderzoek in 10000 woorden kon beschrijven, dat ik de resultaten van het onderzoek kon voorleggen aan het management en dat er iets zou gebeuren met de aanbevelingen en het plan van aanpak. - Tijdens het terugblikken ontdekte ik dat ik een voor een de doelen had bereikt. - Mijn critical friends waren voor mij van groot belang. Zij reageerden op mijn teksten en daagden me uit om tot betere prestaties te komen. Ik was blij met de reacties, maar voelde me ook gefrustreerd en dom, vervolgens ging ik dan weer aan het werk. - Het was mijn probleem dat er op het gebied van opstrooming geen literatuur te vinden was en dat ik alles zelf moest zien uit te vinden van de vragen voor het verkennend vooronderzoek, tot het maken van de vragenlijsten en de manier waarop ik die vragenlijsten ging beoordelen. - Ik heb geleerd dat je ook op onderzoeksgebied als er niets is gewoon moet beginnen met brainstormen, dan kom je vanzelf op ideeën die uitgewerkt kunnen worden. - Mijn positieve ontdekking was dat ik leerde wat het betekent om op onderzoeksgebied professioneel te werken en dat het een lange weg is om zover te komen. - Ik vond het ook heel positief dat ik mijn doelen bereikt had en veel geleerd had over inclusief onderwijs en passend onderwijs dat ik kon toepassen in mijn dagelijkse werk.
Alternatieven ontwikkelen en daaruit kiezen Tot welke leerwensen leidt dat? Welk alternatief zie ik? - Welke voor- en nadelen heeft dat? - Wat doe ik de volgende keer?	- De doelen van fase 1 waren meteen mijn leerwensen. Ik heb van het werken aan die doelen geleerd dat het lastig was omdat ik het de eerste keer deed en omdat er geen informatie was over opstroomcriteria van BB naar KB. Ik had voor een ander soort onderzoek kunnen kiezen, maar daarvan had ik waarschijnlijk minder geleerd. - De volgende keer zou ik dus weer voor de uitdaging kiezen. - Mijn leerwens is om vaker onderzoeken uit te voeren binnen mijn eigen school. Te beginnen met een evaluatief onderzoek over het plan van aanpak voor opstrooming.
Fase 1 van de nieuwe	Aandachtspunten

cyclus Welke aandachtspunten of verbeterpunten of leerdoelen noteer ik voor mezelf om toe te passen in de praktijk, of als doel voor het volgende onderzoek?	Algemeen • Begin met brainstormen, ook als je denkt dat er niets is. • Maak het niet te moeilijk en kom tot een eenvoudige onderzoeksvraag. • Probeer bij de theoretische onderbouwing eerst alles wat je nodig hebt te vinden en als er niets te vinden is, zoek dan een alternatief. • Gebruik, als dat mogelijk is, bestaande vragenlijsten, voor zelf vragen maken heb je meer professionaliteit nodig. • Oefen in het werken met onderzoeksparadigma 's. Doel voor het volgende onderzoek • Pas het plan van aanpak toe in het schooljaar 2012-2013. • Doe een evaluatief onderzoek naar de gang van zaken.
--	---

6.2. De opbrengst van het onderzoek en hoe nu verder

Het onderzoek kan naar tevredenheid afgesloten worden want de opstroomcriteria van VMBO-Groen Kesteren zijn vergeleken met die van andere VMBO-scholen en de opstroomcriteria komen voor een groot deel overeen. Dat biedt de basis voor het voorstel voor het plan van aanpak om de leerlingen die willen en kunnen opstromen van 2BB naar 3KB passende begeleiding en passend onderwijs te bieden. Bij invoering van dit plan zal de gewenste situatie (zie 1.2) bereikt worden.

Naar verwachting zal het plan van aanpak, nadat het in het managementteam besproken is, in het schooljaar 2012-2013 worden ingevoerd.

Mijn verzoek aan het managementteam zal zijn om het plan van aanpak in dat schooljaar te evalueren door middel van een evaluatief onderzoek.

De ervaringen tijdens dit onderzoek hebben geleid tot een aantal aanbevelingen, zie: 5.5. Deze aanbevelingen zullen in het schooljaar 20102-2013 opnieuw worden voorgelegd aan het managementteam.

Volgend schooljaar wordt de tijdens dit onderzoek opgedane ervaring op het gebied van individuele handelingsplannen gebruikt bij de ondersteuning van de orthopedagoge.

Terugkijkend op dit onderzoek kan gezegd worden dat het een proces was van vallen en opstaan, maar dat de resultaten praktisch bruikbaar zijn en het geheel vormt een eerste stap om verder onderzoek op dit gebied mogelijk te maken.

G. Hermsen-Thissen.

LITERATUURLIJST

Boeken

- Boeije, H., Hart, H. 't & J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Harinck, F. (2006). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Korthagen, F., Koster, B. & Melief, K.(2009). *Docenten leren reflecteren. Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Nelissen.
- Keesenberg, H. (2008). *Passend onderwijs, praktijkserie basisschoolmanagement 47, pagina 10*. Alphen a/d Rijn.
- Landelijk steunpunt Passend onderwijs, *Analyse vragenlijst veldinitiatieven passend onderwijs*, juni 2007.
- Lange de, R., Schuman, H., Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Ponte, P. (2006). *Onderwijs van eigen makelij*. Soest: Nelissen.
- Schuman, H. (2010). *Inclusief Onderwijs, Dilemma's en uitdagingen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- European Agency for Development in Special Needs Education, 2009. *Kernthema's voor de bevordering van kwaliteit in inclusief onderwijs – Aanbevelingen voor beleidsmakers*, Odense, Denemarken
- Kouwenberg M. en van Rijt, H. (2011) *Determinatie leerwegen klas 2*. Kesteren: Helicon Opleidingen.
- Lloyd, C. (2010), *Internationalisering en Inclusief onderwijs, lectorale rede*. Tilburg: Fontys OSO.
- Overleggroep Herijking zorg. (2005) *Kaders voor flexibele leerlingenzorg*, Utrecht.
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 32500 VIII, nr. 22

Websites

- <http://www.collectief-inclusief.nl/paginas/salamancaverklaring.htm>
- <http://www.collectief-inclusief.nl/paginas/inclusief-onderwijs.htm>
- <http://www.onderwijsdatpast.nl/is-passend-onderwijs-eigenlijk-inclusief-onderwijs>
- <http://www.recnon3.nl/projecten.php?articleID=124>, REC expertisecentrum Noordoost Nederland
- <http://www.inclusiefonderwijs.com/?p=links>
- <http://www.lectoren.nl/algemene-info/praktijkgericht-onderzoek.html>

- <http://www.passendonderwijs.nl/nieuws/gevolgen-laatste-ontwikkelingen-passend-onderwijs/>, opgehaald op 28 mei 2012
- <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/leerlinggebonden-financiering-lgf-of-rugzak-verdwijnt>, opgehaald op 10 juni 2012
- <http://www.droomhuisduitsland.com/informatie/onderwijs>
- <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Nederland:Overzicht>
- <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Deutschland:%C3%9Cberblick>
- <http://www.onderwijsgeschillen.nl/fileadmin/bestanden/LKC/104578.pdf>
- <http://www.heldringvmbo.nl/heldring/algemeen/opleiding/opstroomcriteria/action=showarticle>

BIJLAGE 1

Leerlinggebonden financiering (lgf) of rugzak verdwijnt

Leerlinggebonden financiering (lgf), de rugzak, is extra geld dat een school krijgt voor leerlingen met een handicap, ziekte, ernstige gedragsstoornis of psychisch probleem. Het kabinet wil de huidige regeling per 1 augustus 2014 laten vervallen.

Toekomst leerlinggebonden financiering (rugzak)

Het kabinet wil het systeem voor passend onderwijs wijzigen. Deze wijzigingen staan in het wetsvoorstel passend onderwijs dat naar de Tweede Kamer is verstuurd. In de plaats van de rugzak wordt het passend onderwijs ingevoerd. Op grond hiervan krijgen de schoolbesturen de verantwoordelijkheid om voor elk kind dat extra ondersteuning nodig heeft, een zo passend mogelijke onderwijsplek te bieden.

Onderwijsdoeleinden rugzak

Het geld van de lgf gebruikt de reguliere school nu om het onderwijs op school mogelijk te maken voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De school kan er extra begeleiding van de leerkracht en de leerling mee bekostigen. Ook kan de school er ander lesmateriaal mee aanschaffen. Op die manier kunnen leerlingen met een handicap zoveel mogelijk in het reguliere onderwijs blijven. Lgf is niet bedoeld voor zorg, maar uitsluitend voor onderwijsdoeleinden. Ook het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kent leerlinggebonden financiering.

Aanvragen leerlinggebonden financiering (rugzak)

Als u leerlinggebonden financiering voor uw kind wilt aanvragen heeft u een indicatie nodig van de Commissie voor de Indicatiestelling (CvI) bij u in de regio. De CvI beoordeelt of uw kind in aanmerking komt voor een rugzak. U kunt leerlinggebonden financiering tot 31 juli 2014 aanvragen; op die dag vervalt de lgf.

BIJLAGE 2

VERKENNEND TELEFONISCH VOORONDERZOEK

schooljaar 2009-2010

Uitwerking stap 1

Om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de gedachtegang van VMBO-scholen, koos ik een VMBO-school uit elke provincie en legde aan de coördinator/teamleider van die school telefonisch de volgende vragen voor.

1. Wilt u deelnemen aan een vooronderzoek over opstroom van 2BB naar 3KB?
De resultaten van dit vooronderzoek zullen gebruikt worden voor het opstellen van een vragenlijst voor VMBO-scholen over dit onderwerp.
Luister s.v.p. kritisch naar de vragen en geef vervolgens aan of ze volgens u relevant zijn voor uw school en voor een onderzoek bij andere VMBO-scholen.
2. Is het op uw school mogelijk om op te stromen van BB naar KB?
3. Welk percentage van de opstroomers van de BB haalt een diploma op kaderniveau?
4. In welk leerjaar, of in welke leerjaren is opstroom mogelijk?
5. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van VAS-testen?
6. Zijn VAS-testen een goed criterium om te bepalen of opstroom mogelijk is? Waarom wel/niet?
7. Is het gemiddelde van het eindrapport basisschool een goed criterium om te bepalen of opstroom mogelijk is? Waarom wel/niet?
8. Welke vakken tellen mee bij het bepalen van het gemiddelde voor het eindrapport?
9. Is de studiehouding van de leerling een goed criterium om te bepalen of opstroom mogelijk is? Waarom wel/niet?
10. Is het gedrag van de leerling een goed criterium om te bepalen of opstroom mogelijk is? Waarom wel/niet?
11. Is het advies van het docententeam een goed criterium om te bepalen of opstroom mogelijk is? Waarom wel/niet?

Conclusie

Van de 12 scholen wilden er zes meewerken. Zij gaven unaniem aan dat ze de vragen relevant vonden voor hun eigen school en geschikt voor een vragenlijst.

Stap 2

Met de antwoorden op bovenstaande vragen stelde ik het eerste deel van de vragenlijst voor VMBO-scholen samen. Maar bij het maken van de vragenlijst bedacht ik dat er zo geen informatie binnenkwam over passend onderwijs en passende begeleiding. Die onderdelen van de vragenlijst stelde ik samen vanuit de onderzoeksvraag, de deelvragen en mijn eigen onderwijservaring. Ik besloot om de vragenlijsten per e-mail te sturen naar 3 VMBO-scholen per provincie in Nederland.

Stap 3

Ik probeerde om mijn verkenning uit te breiden door scholen te benaderen in Groot-Brittannië en Duitsland. Ik stuurde hen een e-mail met vragenlijst in hun eigen taal en gericht aan het hoofd van de school. Helaas kreeg ik slechts een positieve reactie van een Duitse Hauptschule. De andere Duitse scholen lieten weten dat ze geen belangstelling hadden voor het onderzoek. De scholen in Groot-Brittannië reageerden niet, ook niet op pogingen om telefonisch contact te krijgen. Daarom besloot ik het hierbij te laten

BIJLAGE 3

SALAMANCAVERKLARING

(Collectief-inclusief, 2010)

In 1994 ondertekende minister Ritzen namens Nederland in Parijs de Salamancaverklaring, een document over inclusief onderwijs van de UNESCO dat voor de hele wereld geldt. De belangrijkste punten uit deze verklaring zijn:

- *“ieder kind heeft fundamenteel recht op onderwijs en moet de kans krijgen een acceptabel niveau van leren te bereiken en op peil te houden;*
- *ieder kind heeft unieke eigenschappen, interesses, mogelijkheden en leerbehoeften;*
- *opleidingen en onderwijsprogramma's moeten rekening houden met de eigenschappen en leerbehoeften van alle kinderen;*
- *aan kinderen met speciale onderwijsbehoeften moet binnen reguliere scholen een pedagogisch klimaat geboden worden dat aan hun behoeften voldoet;*
- *reguliere scholen die inclusief onderwijs bieden zijn effectief en doelmatig voor de meeste kinderen, omdat ze discriminerende opvattingen bestrijden, een open gemeenschap creëren en bouwen aan een inclusieve maatschappij en het bereiken van onderwijs voor iedereen”*

Is Passend Onderwijs eigenlijk Inclusief Onderwijs?

(Interstudie NDO Adviesbureau voor onderwijsmanagement en ontwikkeling)

Nederland heeft op 30 maart 2007 in New York de Verklaring van de 'Rechten van de Mens met een Beperking' getekend. Hieronder volgen enkele passages uit artikel 24 van deze verklaring:

“De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op onderwijs. Teneinde dit recht zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, waarborgen Staten die Partij zijn een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren. Bij de verwezenlijking van dit recht waarborgen de Staten die Partij zijn dat:

1. personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem, en dat kinderen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs;
2. personen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs en wel op basis van gelijkheid met anderen in de gemeenschap waarin zij leven;
3. redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie;
4. personen met een handicap, binnen het algemene onderwijssysteem, de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben om effectieve deelname aan het onderwijs te faciliteren;
5. doeltreffende, op het individu toegesneden, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van onderwijs waarbij niemand wordt uitgesloten.

In veel landen heeft de invoering van inclusief onderwijs geleid tot daling van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs. Nederland kent echter meer een zorgtraditie dan een traditie van gelijke rechten op het gebied van onderwijs. Om deze reden is de invoering van inclusief onderwijs wellicht nu nog een brug te ver. Met het omarmen van *passend onderwijs* doet de Nederlandse overheid wel een grote stap in de richting van inclusief onderwijs.

Kernthema's voor bevordering van kwaliteit in inclusief onderwijs, aanbevelingen voor beleidsmakers.

(European Agency for Development in Special Needs Education, 2009)

Punten uit het rapport dat aanbevelingen bevat die gebaseerd zijn op de uitkomsten van tussen 2003 en 2009 uitgevoerde onderzoeken van het naar wat beleidsmakers zouden kunnen doen om inclusie te ondersteunen.

- Net als in 2003, hanteren landen nog steeds sterk uiteenlopende benaderingen in het aanbod voor leerlingen met SEN. Zo zijn er landen die gericht zijn op volledige inclusie in het regulier onderwijs, andere landen gaan uit van een 'continuüm van aanbod' gericht op het voldoen aan de verschillende behoeften; of hebben duidelijk afgebakende en aparte systemen voor regulier en speciaal onderwijs. Het is echter ook waarneembaar dat: *'concepties van, beleid voor, en praktijk in inclusief onderwijs in alle landen constant aan verandering onderhevig zijn.*
- De kernthema's worden onderbouwd door een visie op inclusief onderwijs waarbij aandacht moet worden besteed aan een veel bredere groep leerlingen die kwetsbaar is voor exclusie en niet alleen aan degenen waarbij is vastgesteld dat zij specifieke onderwijsbehoeften of een beperking hebben. Dit is verbonden met het besef dat kwaliteitsonderwijs voor leerlingen met SEN op reguliere scholen kwaliteitsonderwijs voor alle leerlingen moet inhouden.
- In de UNESCO beleidsrichtlijnen van 2009 wordt gesteld dat: *'Inclusief onderwijs een proces is waarbij de capaciteit van het onderwijssysteem versterkt moet worden om alle leerlingen te bereiken ... Een "inclusief" onderwijssysteem kan alleen gecreëerd worden als gewone scholen inclusiever worden – met andere woorden, als zij beter worden in het onderwijzen van alle kinderen in hun gemeenschap'* (blz. 8).
- Dit document zegt verder dat: *'Inclusie wordt daarom beschouwd als een proces voor het omgaan met en reageren op de diversiteit aan behoeften van alle kinderen, jongeren en volwassenen door een verhoogde deelname aan het leren, cultuur en de gemeenschap, en het verminderen en uitbannen van exclusie in het onderwijs ... Het bevorderen van inclusie houdt in het stimuleren van discussie, aanmoedigen van een positieve houding en het verbeteren van sociale en onderwijskaders die kunnen omgaan met nieuwe eisen in onderwijsstructuren en beleid. Het betreft het verbeteren van input, processen en de omgeving die het leren zowel op het niveau van de student in zijn/haar leeromgeving en op het niveau van het systeem aanmoedigt om de gehele leerervaring te ondersteunen'* (UNESCO, 2009)

Kernthema's zijn:

- onderwijs en training in inclusief onderwijs voor alle leraren;
- organisatorische cultuur en ethos die inclusie bevorderen;
- ondersteunende structuren die inclusie bevorderen;
- flexibele financieringssystemen die inclusie bevorderen;
- inclusie bevorderend beleid;
- inclusie bevorderende wetgeving.

Het eerste kernthema is: Het verhogen van deelname aan het onderwijs om zo de onderwijskansen voor alle leerlingen te vergroten, alle andere kernthema's werken hiernaar toe.

Inclusie betreft meer leerlingen dan alleen degenen waarbij SEN is vastgesteld. Het betreft iedere student met risico op uitsluiting van onderwijskansen, resulterend in falen op school; - *Toegang tot regulier onderwijs alleen is niet voldoende.* Deelname betekent dat alle leerlingen zich bezighouden met leeractiviteiten die voor hen zinvol zijn. Het *bevorderen van een positieve houding in het onderwijs is cruciaal voor een verhoging van de deelname.* De houding van ouders en leraren ten aanzien van onderwijs aan leerlingen met een grote diversiteit aan behoeften lijkt vooral bepaald te worden door

persoonlijke ervaringen. Dit moet worden erkend en er moeten strategieën en middelen worden geïntroduceerd/toegepast die inwerken op de factoren die de houding beïnvloeden. Effectieve strategieën die een positieve houding beïnvloeden zijn:

- *zorgen dat alle leraren zijn opgeleid* en zich in staat voelen om de verantwoordelijkheid voor alle leerlingen op zich te nemen, onafhankelijk van hun individuele behoeften;
- *de deelname van leerlingen en hun ouders aan de onderwijskundige besluitvorming ondersteunen*. Hierbij hoort ook het betrekken van leerlingen bij besluiten over hun eigen leren en het steunen van ouders bij het maken van weloverwogen keuzes voor hun (jongere) kinderen;

Op het niveau van de onderwijs carrière van een individuele leerling, blijken de volgende aspecten een significante bijdrage te leveren aan het bereiken van het doel van een verhoogde deelname:

- *leren zien als een proces* met als belangrijk doel voor alle leerlingen het ontwikkelen van studievaardigheden, niet alleen van kennis;
- *het ontwikkelen van persoonlijke leerbenaderingen voor alle leerlingen*, waarbij de student zijn eigen leerdoelen vaststelt, vastlegt en evalueert in samenwerking met zijn leraren en ouders en wordt geholpen bij het ontwikkelen van een gestructureerde manier van zelfstandig leren om zo de leiding over zijn eigen leren te nemen;
- *de ontwikkeling van een Individueel handelingsplan (IEP) of ander geïndividualiseerd onderwijsprogramma*, voor leerlingen die een meer gerichte aanpak van hun leren behoeven. IEP's moeten ontwikkeld worden om leerlingen zo onafhankelijk mogelijk te maken, ze zo veel mogelijk te betrekken bij het stellen van doelen en om de samenwerking met ouders en gezinnen te intensiveren. Een leerbenadering, die tegemoet komt aan de verschillende behoeften van alle leerlingen zonder etiketten te plakken, beantwoordt aan inclusieve principes en vereist de implementatie van onderwijsstrategieën en -benaderingen die ten goede komen aan alle leerlingen:
- *samenwerkend onderwijzen* waarbij leraren uitgaan van een teambenadering waarbij de leerlingen zelf, ouders, leeftijdsgenoten, andere leraren, het ondersteunend personeel en, indien nodig, ook leden van multidisciplinaire teams betrokken zijn;
- *samenwerkend leren* waarbij leerlingen elkaar op verschillende manieren helpen binnen flexibele en doordachte groeperingsvormen;
- *probleemoplossing door samenwerking* gebruik makend van systematische benaderingen voor positief klassenmanagement;
- *heterogene groeperen* van leerlingen en een gedifferentieerde benadering in het omgaan met de verschillende behoeften van leerlingen in de klas. Een dergelijke benadering houdt in het gestructureerd vaststellen van doelen, evalueren en verslaggeving, alternatieve leerwegen, flexibele instructie en verschillende manieren van groeperen van leerlingen;
- *Effectieve onderwijsbenaderingen* gebaseerd op vastgelegde doelen, alternatieve leerwegen, flexibele instructie en het gebruik van duidelijke feedback aan leerlingen;
- *assessment door leraren die het leren ondersteunt* en die geen etiketten opplakt of leidt tot negatieve consequenties voor leerlingen. Assessment moet alle aspecten van het leren in ogenschouw nemen, de academische, sociale en emotionele en gedragsaspecten, en de vervolgstappen in het leerproces duidelijk aangeven. Strategieën voor de verhoging van deelname in het regulier onderwijs kunnen niet worden toegepast zonder rekening te houden met de bredere school- en thuissituatie. Om de onderwijskansen van alle leerlingen te vergroten moeten een aantal onderling verbonden factoren die het werk van individuele leraren ondersteunen, aanwezig zijn.

BIJLAGE 4

VERZAMELLIJSTEN LEERWEGADVIES EN LEERWEGBEPALING

Verzamellijst leerwegadvies, schooljaar 2009-2010

Voornaam	VV/TV	Achternaam	Advies basisschool	VAS-toets 1	Vas toets2	KB	BB	PLM	Eind LJ 1	Gem. R2	Eindadvies Helicon	Opmerkingen
1			BB + LWOO	BB	BB	1	7		0	0	BB	Extra KB-programma
2			BB + LWOO	BB	BB	1	7		0	0	BB	Extra KB-programma
3			BB + LWOO	BB	BB		2	6	0	2	PLM	
4			BB + LWOO	BB	BB		3	5	0	1	PLM	
5			BB + LWOO	BB	BB		8		3	2	BB	
6			BB-KB + LWOO	BB	BB		8		0	0	BB	Extra KB-programma
7			BB + LWOO	BB	KB		8		0	0	BB	
8			BB	BB	BB		8		0	0	BB	
9			BB + LWOO	KB	KB	11			0		KB	Van 1X opgestroomd naar 2B

Verzamellijst leerwegadvies, schooljaar 2010-2011

Naam	Geb. Datum	Advies vakdocenten					Mentor			Cito adviestoets		Eindadvies Helicon	Opmerkingen
		TL	GL	KB	BB	PLM	Inzet	HW	Inzicht	VAS 1	VAS 2		
1					5	5	BB	BB	BB	PLM/BB	BB laag		
2					10		BB	BB	BB	BB	BB		
3					2	8	BB	PLM	BB	PLM/BB	BB laag		
4				2	5	3	BB	BB	PLM	BB	BB laag		
5				6	4		KB	KB	KB	BB	KB		Extra KB-programma
6				2	8		BB	BB	BB	KB	BB		Extra KB-programma
7				1	9		BB	BB	BB	PLM/BB	BB laag		
8					8	2	PLM	PLM	BB	BB	BB		
9				2	8		PLM	PLM	BB	BB	BB		Extra KB-programma
10					6	4	BB	PLM	BB	PLM/BB	BB		
11				1	8	1	BB	BB	BB	PLM/BB	BB		
12					9	1	BB	BB	BB	BB	BB		
13					5	5	BB	BB	BB	PLM/BB	BB		

Vergaderformulier leerwegbepaling, schooljaar 2011-2012

	Achternaam	Voor-voegsel	Roep-naam	Geb. Datum	TL	GT	KB	BB	PLM	Inzet	HW	Inzicht	VAS 1	VAS 2	Leerweg-bepaling	Opmerkingen
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
					Adviezen vakdoc					Advies mentor			Uitslagen VAS			

KLAS:

Aanwezig
docenten:
Afmeldingen met
reden:
Adviezen vakdocenten niet
ingevuld door:
Opmerkingen

Leerlingen waarover is gestemd door de vergadering				
Naam	Discussie	Voorstel	Stemming	
			Voor	
			Tegen	
			Onthouding	
Besluit vergadering:				

BIJLAGE 5

VAS-toetsen CITO

Het Cito Volgsysteem voortgezet onderwijs omvat: voortgang, advisering en kwaliteitszorg voor vmbo, havo en vwo.

Toetsen 0 t/m 3 maken nu deel uit van het Cito Volgsysteem voortgezet onderwijs. De naam VAS is daarom niet meer in gebruik. Met Toets 0 t/m 3 van het Cito Volgsysteem voortgezet onderwijs meet u de prestaties van uw leerlingen op kernvaardigheden vanaf de brugklas tot en met de derde klas. Zo weet u wat het niveau is van uw leerlingen en of ze vooruitgaan. De resultaten van uw leerlingen kunt u vergelijken met landelijke normen. De toetsen voor de onderbouw zijn onmisbare instrumenten om de kwaliteit van uw onderwijs in kaart te brengen, de prestaties van uw leerlingen te volgen en onderwijskundige beslissingen te ondersteunen.

Totaalpakket

In het Cito Volgsysteem voortgezet onderwijs zijn tot dusver de volgende toetsen opgenomen:

- **Toets 0**

Met deze toets bepaalt u het niveau van uw leerlingen. Het is een beginmeting voor het volgen van uw leerlingen in het voortgezet onderwijs. Daarnaast geven de rapportages een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen.

- **Toets 1 vernieuwd, Toets 2 vernieuwd en Toets 3**

Met deze toetsen ziet u of de leerlingen op het vereiste niveau blijven en hoe hun voortgang is vergeleken met de gemiddelde voortgang in verschillende schooltypen. Er zijn ook ingesproken versies van deze toetsen beschikbaar voor alle niveaus. Daarnaast kunt u voor deze toetsen vergrote toetsboekjes bestellen. Ook bij de vernieuwde Toets 1 en Toets 2 geven we een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen.

BIJLAGE 6

Heldring VMBO Den Haag

Algemene voorwaarden opstroom (BBL-KBL en KBL-TL); de overgangsnorm:

Er wordt uitgegaan van de niet-afgeronde cijfers!

De leerling heeft een totaalgemiddelde van minimaal 7,50.

Er staat géén cijfer, lager dan 6,00.

Inzet en Gedrag zijn voldoende.

De leerling heeft blij gegeven van de juiste werkhouding:

- **Er is (als deze aangeboden is), aantoonbaar en met voldoende resultaat, regelmatig stof gemaakt die behoort bij het hogere niveau ('extra stof').**
- De leerling is in staat zelfstandig te werken.
- Huiswerk, spullen e.d. zijn i.h.a. in orde.

Indien de docentenvergadering bij een leerling die wel aan bovenstaande criteria voldoet tóch twijfel heeft over het met succes gaan afleggen van een hogere leerweg, dan worden de ouders van deze twijfel op de hoogte gebracht. De ouders beslissen in zo'n geval uiteindelijk welke leerweg de leerling gaat volgen en nemen voor die beslissing dan ook de verantwoording.

Bij het bovenstaande moet opgemerkt worden dat leerlingen (in welke klas zij ook zitten) voor elk vak waarop dit van toepassing is dezelfde hoeveelheid extra stof moeten hebben gemaakt! De beoordeling vindt plaats volgens een vastgestelde normering die geldt voor alle klassen.

2. Verdiepingsstof: de vakken Nederlands, Engels en wiskunde:

Het gaat hier om de "extra stof" die genoemd is in de overgangsnorm. In veel leerboeken wordt deze extra stof aangeboden. De extra stof moet zijn gemaakt voor Ne, En, wi, maar ook voor de theoretische vakken!

De vaksecties bepalen welke stof gemaakt moet worden (en hoe deze beoordeeld wordt) bij opstroom van BBL naar KBL en van KBL naar TL. Dit moet in het vakwerkplan opgenomen worden.

Nederlands:

Om op te kunnen stromen, moeten de leerlingen bij het vak Nederlands de verdiepingsstof maken uit het werkboek (na de diagnostische toets). Dit is in het basismatrimonie kaderstof en in het kaderwerkboek theoretische leerstof. Deze stof komt terug in de afsluitende bloktoetsen in het onderdeel 'Niveau 2', aan het einde van de toets. Leerlingen die aangeven te willen opstroom, moeten dit onderdeel (10 vragen) voldoende en binnen de 50 minuten maken, tegelijk met hun reguliere toets.

Verder moeten leerlingen voor het vak Nederlands minimaal een 7.5 staan op hun rapport (niet een totaal gemiddelde!). Dit omdat de theoretische leerweg behoorlijk talig is. Ook voor inzet en gedrag moeten de beoordelingen (vanzelfsprekend) voldoende zijn.

Een extra boekverslag maken kan een optie zijn, maar wellicht is het zinvoller dat de lesstof voldoende beheerst wordt, dan dat men een boekverslag van internet plukt of samen met een oudere broer of zus maakt. Uit een boekverslag kun je niet zien of een leerling lesstof begrijpt!

Deze materie wordt nog in het sectie-overleg besproken. Vanuit de schoolleiding geniet het maken van een boekverslag *naast* het voldoende beheersen van de lesstof de voorkeur.

Engels:

Om de doorstroming van en naar de verschillende niveau's mogelijk te maken, zal er buiten de reguliere lessen extra stof moeten worden aangeboden. Daardoor kunnen de leerlingen die naar een moeilijker niveau willen overstappen, zich de ontbrekende vaardigheden eigen maken. Zij zijn dan voorbereid op de extra eisen die aan hen worden gesteld. Niet alleen wordt hun kennis op een ander niveau gebracht, ook hun werkhouding wordt op deze manier gestimuleerd: zelfstandig aan het werk gaan met moeilijke stof, bereidt hen voor op het tempo en de manier van werken in de nieuwe situatie.

Leerlingen kunnen doorstromen van Basisniveau naar Kaderniveau.
Leerlingen kunnen doorstromen van Kaderniveau naar de Theoretische Leerweg.

Om van Basis- naar Kaderniveau te kunnen doorstromen, wordt de volgende stof aangeboden:

Van klas 1 naar klas 2

- De ontbrekende grammaticale verdieping en de bijbehorende oefeningen

Van klas 2 naar klas 3

- De ontbrekende grammaticale verdieping en de bijbehorende oefeningen
- Een Engels boek lezen

Om van Kaderniveau naar de theoretische Leerweg te kunnen doorstromen, zullen vooral de vaardigheden ontwikkeld worden. De grammaticale basis die op kaderniveau wordt aangeboden biedt voldoende aansluiting op TL- niveau.
De vaardigheden behoeven extra oefening.

Praktisch betekent dit dat de leerlingen:

- 2 Engelse boeken lezen
- Een eenvoudig gesprek in het Engels voorbereiden en dit met de docent voeren
- Een klein opstel/ brief / of e-mail verzorgen, die door de docent als voldoende moet worden beoordeeld.

wiskunde:

Ten aanzien van het programma 3TL kan verwezen worden naar het vakwerkplan.
In de 2e klassen kader is er aan elk hoofdstuk 2 pagina's verdiepingsstof toegevoegd
Dit wordt door de leerlingen in een apart schrift gemaakt als extra stof.
Dit werk wordt door de docenten nagekeken en beoordeeld.
Op kader niveau moet er gemiddeld 8 of hoger gescoord worden.

3. Cito-Toetsen (KBL-TL)

Leerlingen die mogelijk naar TL opstromen nemen deel aan de VAS-determinatietoetsen van het Cito. Hierbij komen Nederlands, wiskunde en studievaardigheden aan de orde. De toetsen worden in april/mei georganiseerd. De uitslag van deze toetsen weegt zwaar mee, mede vanwege de objectiviteit.

Tenslotte:

De rol van mentor en teamleider (BBL-KBL en KBL-TL)

De mentor moet er uiteraard van op de hoogte zijn als een leerling "extra stof" maakt.
Ter overdenking: in hoeverre weegt het oordeel van de mentor en de teamleider mee bij twijfelgevallen (bijvoorbeeld bij een totaalgemiddelde van 7,3 of 7,4).

P. Lomans,
11 april 2011

BIJLAGE 7

PROFIELSCHETSEN

(Kouwenberg en van Rijt, 2011)

Profiel BB-leerling	
Kernwoord	Omschrijving
1. Opname leerstof	De leerling kan met gerichte hulp aangeboden leerstof en kennis opnemen, onthouden en herkennen.
2. Reproductie	De leerling kan het geleerde reproduceren door uit de leerstof het belangrijkste op te noemen of op te schrijven of door een soortgelijke opdracht te maken.
3. Inzicht	De leerling kan in eigen woorden kleine stukken lesstof uitleggen aan medeleerlingen. Hij krijgt hierbij hulp in de vorm van vaste aanwijzingen.
4. Toepassing	De leerling kan een werkwijze die is aangeleerd toepassen in een bekende situatie. Hij kan een eenvoudige verklaring geven voor een verschijnsel.
5. Concentratie	De leerling heeft over het algemeen een korte spanningsboog. Dat blijkt met name bij de vakken waar hogere eisen gesteld worden aan de cognitieve vaardigheden, met name bij avo-vakken. De leerling is vooral praktisch georiënteerd.
6. Sociale omgang	De leerling is gevoelig voor de manier van omgang met de leraar. Hij reageert zeer persoonsgebonden. Hij heeft behoefte aan duidelijke regels en structuur en aan bevestiging en complimentjes als het goed gaat. Hij kan samenwerken met klasgenoten, maar heeft hulp nodig bij het oplossen van meningsverschillen. Hij functioneert het beste in een vertrouwde omgeving.
7. Planmatig werken	De leerling heeft behoefte aan herkenbare, korte en gestructureerde opdrachten. Met een duidelijk stappenplan erbij kan hij aan deze opdrachten individueel werken. Ondersteuning bij de uitvoering van de opdrachten is bijna altijd nodig. Hij is in staat uit eenvoudige bronnen gegevens op te zoeken en over te nemen. Daarbij kiest hij met hulp een geschikte strategie. Plannen van leren en verwerken van leerstof vindt plaats in korte, overzichtelijke periodes.
8. Taalvaardigheden	De leerling kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld. De teksten zijn eenvoudig van structuur, de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid en bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor leerlingen alledaagse) woorden. Referentieniveau 1F
9. Rekenvaardigheden	De leerling kan, met hulp, eenvoudige rekenvaardigheden toepassen zoals hoofdrekenen, rekenregels gebruiken, meten en schatten. Referentieniveau 1F
10. Beroepsvaardigheden	De leerling is in staat om de volgende beroepsvaardigheden te gaan beheersen: - o verantwoordelijkheid: eenvoudige werkzaamheden kunnen uitvoeren onder begeleiding, 'meehelpen met....' - o complexiteit: toepassen van routines en standaardprocedures - o transfer: context gebonden kennis, eenvoudige beroepsgerichte kennis en vaardigheden in een stabiele context - o 18 beroepscompetenties op het eigen niveau

Profiel KB-leerling	
Kernwoord	Omschrijving
1. Opname leerstof	De leerling kan met beperkte hulp aangeboden leerstof en kennis opnemen, onthouden en herkennen. Hij kan elementaire verbanden leggen tussen aangeboden leerstof.
2. Reproductie	De leerling kan het geleerde reproduceren door uit de leerstof het belangrijkste op te noemen of te schrijven of door een soortgelijke opgave of taak te maken. Hij kan het geleerde op eigen manier weergeven bijvoorbeeld door het in eigen woorden te zeggen of samen te vatten.
3. Inzicht	De leerling kan in eigen woorden de leerstof uitleggen aan anderen. Hij kan hierbij gebruik maken van een stappenplan.
4. Toepassing	De leerling kan een werkwijze die is aangeleerd toepassen in een bekende situatie. Ook kan hij het geleerde in een nieuwe situatie toepassen, bijvoorbeeld door gegevens in een nieuwe leersituatie of in een verslag van een practicum te verwerken. Hij kan met enige hulp een werkzame oplossingsmethode kiezen. Hij kan een eenvoudige verklaring geven voor een verschijnsel.
5. Concentratie	De leerling kan zich over het algemeen gedurende langere tijd concentreren op een instructie, opdracht of taak. Met enige zelfdiscipline kan hij zich ook inzetten voor vakken die hem minder interesseren. Voor zijn manier van leren is het van belang dat hem structuur en duidelijke regels gegeven worden in de onderwijsleersituatie.
6. Sociale omgang	De leerling kan goed samenwerken met meerdere klasgenoten. Hij functioneert ook in een veranderde omgeving.
7. Planmatig werken	De leerling kan zelfstandig werken binnen de kaders van duidelijke en herkenbare opdrachten. De opdrachten kunnen van enige omvang zijn. Hij is in staat uit eenvoudige bronnen gericht informatie te halen. Hij heeft baat bij heldere leerstrategieën, maar kan ook op zoek gaan naar een eigen strategie om een probleem op te lossen. Het plannen van leren en het verwerken van leerstof vindt plaats in korte, overzichtelijke periodes.
8. Taalvaardigheden	De leerling beheerst elementaire taalvaardigheden zoals begrijpend lezen en studierend lezen van teksten uit schoolboeken op zijn niveau en het schrijven van [werk]verslagen. De teksten kunnen in beperkte mate complex zijn met een redelijke informatie-dichtheid.
9. Rekvaardigheden	De leerling kan rekvaardigheden toepassen, zoals hoofdrekenen, rekenregels gebruiken, meten en schatten.
10. Beroepsvaardigheden	De leerling is in staat om de volgende beroepsvaardigheden te gaan beheersen: - o verantwoordelijkheid: opstellen werkplan, zelfstandig uitvoeren en evalueren. Werkbegeleiding geven. - o complexiteit: werken volgens routines, standaardprocedures en gecombineerde standaardprocedures kunnen uitvoeren. - o transfer: beschikken over beroepsgerichte kennis en vaardigheden, context gebonden vaardigheden. - o 18 beroepscompetenties op het eigen niveau

BIJLAGE 8

Procedure leerwegbepaling VMBO-Groen Kesteren

(Kouwenberg en van Rijt, 2011)

Om te komen tot een juiste keuze van een leerweg, hanteren we een stappenplan in de tijd, op basis van meerdere criteria. De uiteindelijke plaatsingsbepaling is bindend en gebeurt volgens een vast patroon (protocol).

Hieronder worden eerst de instrumenten en acties die gebruikt worden om tot de “bepaling” te komen, en de momenten waarop, beschreven. Daarna volgt in het kort de omschrijving van de procedure zoals die binnen de determinatiecommissie wordt gehanteerd.

1. Het stappenplan.

Instrument/actie	Wat	Wanneer
Leerjaar 1		
Cito VAS 0	Alle leerlingen in het eerste jaar doen mee aan de nulmeting	augustus/ september jaar 1
Switchen van klas	Op basis van de resultaten van cito VAS en de eerste ervaringen is het mogelijk om van klas te switchen. De mentor heeft hierin de leidende rol, in overleg met teamleider, ouders en leerlingen	September/ november jaar 1
Cito VAS 1	Alle leerlingen in het eerste jaar doen mee aan de Cito VAS 1 toets	April jaar 1
Verwachtingspatroon van de individuele docenten	Aan de hand van een hulpformulier beoordelen de vakdocenten de capaciteit, inzet en haalbaarheid van een leerweg voor iedere leerling (criteria 2, 3 en 4).	Mei jaar 1
Voorsorteren bij indeling van de klassen in het 2 ^e leerjaar	Nieuwe indeling voor het 2 ^e leerjaar op basis van op school getoonde kwaliteiten en de gemeten leervorderingen in het 1 ^e leerjaar. Mentor doet in overleg met de zorgcoördinator een voorstel op basis van de oordelen van de vakdocenten, de cito-VAS-gegevens en de behaalde cijfers. NB: de nieuwe indeling wordt tijdig en helder gecommuniceerd met ouders en leerling.	Juni jaar 1
Leerjaar 2		
Determinatie-toets (= Citovas-2)	Bij alle leerlingen uit het 2 ^e leerjaar wordt een determinatietoets afgenomen. Dit om ook een onafhankelijk advies (van buiten de school) te hebben bij de indeling van een leerling in een der leerwegen.	Februari jaar 2
Verwachtingspatroon van de individuele docenten	Aan de hand van een hulpformulier beoordelen de vakdocenten en de mentor de capaciteit, inzet en haalbaarheid van een leerweg voor iedere leerling (criteria 2, 3 en 4).	Februari jaar 2
Verzamelen alle informatie	De teamleider OB verzamelt de oordelen van de vakdocenten. Dit alles wordt naast de uitkomsten van de drie Cito-VAS toetsen gelegd, alsmede naast het advies van de basisschool, de rapporten, de instroom/doorstroomcriteria.	1 ^e helft maart jaar 2

Instrument/actie	Wat	Wanneer
Definitieve bepaling leerwegplaatsing	De determinatiecommissie bespreekt de leerlingen en formuleert voor iedere leerling een (bindende) bepaling naar de ouders toe.	2 ^e helft maart jaar 2
Vaststellen leerwegbepaling door de vergadering van vakdocenten en mentoren	In een speciaal daarvoor bij elkaar geroepen vergadering worden de door de determinatiecommissie geformuleerde bindende bepalingen vastgesteld.	2 ^e helft maart jaar 2
Ouderavond n.a.v. rapport 2 en de leerwegbepaling	Iedere ouder krijgt een brief met daarin een heldere motivering van de leerwegplaatsing. Bij twijfelgevallen, niet verwachte tegenvallers of als de plaatsing niet overeenkomt met de wens van de leerling/ouders, wordt de leerwegplaatsing mondeling besproken. Indien de ouders het niet eens zijn met de plaatsing, kunnen ze een schriftelijk bezwaar indienen.	April jaar 2
Definitieve indeling wordt gemaakt.	De mentoren maken samen de nieuwe klassenindeling.	juni jaar 2

2. Procedure in de determinatiecommissie

In de determinatiecommissie hebben zitting:

1. De zorgcoördinator
2. De orthopedagoog
3. De Remedial teacher
4. De decaan
5. De teamleider onderbouw
6. De teamleider bovenbouw

De teamleider onderbouw is voorzitter van de determinatiecommissie.

Het doel van de determinatiecommissie is het plaatsen van een leerling in de meest geschikte en ook haalbare leerweg voor die leerling, rekening houdend met de mening van de docenten (o.b.v. de objectieve criteria) en de kwaliteiten van de leerling.

De determinatiecommissie volgt hiervoor de volgende procedure:

1. Het interne advies (opgebouwd uit instroomgegevens, getoonde kwaliteiten, gemeten leervorderingen en adviezen van docenten o.b.v. de objectieve criteria) en het externe advies (Cito-VAS-toetsen) worden met elkaar vergeleken. Komen beide adviezen met elkaar overeen, dan is dat tevens het advies wat naar de ouders toe zal gaan. Dit is het meest eenvoudige deel en verreweg de meeste leerlingen kunnen zo voorzien worden van een duidelijk advies.
2. Bij verschil tussen het interne advies en het externe advies worden de afzonderlijke scores van de determinatietoets en het interne advies met elkaar vergeleken. Hierbij wordt met name gekeken naar de volgende aspecten:
 - Hoe is het eigen advies opgebouwd? Is goed gebruik gemaakt van de objectieve criteria?

- Klopt dit beeld met het beeld van de leerling(e), dat is ontstaan bij de verschillende leerling-besprekingen, rapportvergaderingen en cijferlijsten? (rekening houdend met het begrip “pedagogisch becijferen” in de Basisberoepsgerichte klassen)
 - Zitten er verschillen tussen de adviezen bij de wel- en niet examenvakken? Bij twijfel wegen de adviezen over de wel examenvakken zwaarder.
 - Hoe is het advies vanuit de determinatietoets opgebouwd? Zitten er opvallende defecten in dit advies? Bijvoorbeeld: iemand is in de breedte geschikt voor de kaderberoepsgerichte leerweg, maar heeft een defect bij het vak wiskunde. Er moet dan antwoord gegeven worden op de volgende vragen:
 - Is het defect op te vangen c.q. te repareren met extra hulp?
 - Zo nee, is de rest van het advies dan zodanig positief dat een mogelijke onvoldoende bij wiskunde mogelijk gecompenseerd kan worden met de resultaten van de andere vakken?
 - Welk advies gaf de docent die het vak wiskunde heeft gegeven in het 2^e leerjaar? Werpt dit een duidelijker licht op de situatie?
 - Hoe ligt dit bij de andere adviezen voor wat betreft de examenvakken? Hoe bij de andere vakken?
 - Hoe wordt de werkhouding van deze leerling ingeschat?
 - Bij twijfel wordt eerst gekeken naar de adviezen voor de vakken Nederlands, Wiskunde, Engels en vervolgens naar de adviezen voor de overige examenvakken. Daarna wordt gekeken naar de praktische vaardigheid van de leerling en naar zijn inzet bij de praktijkvakken.
 - Bij voortdurende twijfel wordt gekeken naar het eerder afgenomen capaciteitenonderzoek. Op basis van dit gegeven wordt dan eveneens een advies geformuleerd, hetgeen weer wordt meegewogen in het eindadvies.
 - Bij blijvende grote tegenstrijdigheid wordt een interesstest afgenomen en meegewogen.
3. De bepaling van de determinatiecommissie wordt voorgelegd aan het docententeam. Alle docenten hebben stemrecht. Geeft een docent meerdere vakken aan één klas dan heeft de docent toch maar 1 stem.
 4. Er wordt een helder en bindend schooladvies geformuleerd dat met rapport 2 wordt uitgereikt aan de ouders. Bij ernstige twijfel, of bij een advies dat nadrukkelijk afwijkt van het geschetste beeld door het jaar heen wordt eerst gebeld met de ouders / verzorgers om de bevindingen van de commissie door te spreken, de adviesbrief gaat vervolgens alsnog naar de ouders toe.
 5. De ouders / verzorgers kunnen reageren op dit advies en indien gewenst, bespreken met de mentor en/of teamleider van het tweede leerjaar. Slechts indien, na overleg tussen school en ouders, consensus is ontstaan tussen ouders en de school zal het schooladvies worden bijgesteld.

Als er geen consensus is, dan kunnen ouders een schriftelijk bezwaarschrift indienen. De directeur zal binnen 2 weken na ontvangst van het bezwaarschrift, na overleg met teamleider, de directeur en de determinatiecommissie, een bindend besluit nemen.

BIJLAGE 9

VRAGENLIJST VOOR LEERLINGEN DIE EEN EXTRA PROGRAMMA KREGEN OM TE KUNNEN OPSTROMEN VAN BB NAAR KB

NAAM

VOORNAAM

KLAS

DATUM:

1. Wil jij meewerken aan dit onderzoek? Er worden in het onderzoek geen namen gebruikt.

(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. Ja
2. Nee

2. Vinden jouw ouders het goed als je aan dit onderzoek meewerkt?

(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. Ja
2. Nee

3. In welk leerjaar, heb jij een extra programma gedaan om op te stromen?

(Vul s.v.p. het schooljaar in, bv. (2008-2009))

Schooljaar:

4. Welk programma deed je?

(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. I-uur Kader
2. Kaderprogramma in de lessen

5. Aan welke vakken heb jij extra aandacht besteed?

(Vul die vakken s.v.p. in in het schema)

Vakken waarvoor je extra gewerkt hebt	Heb je iets aan het extra werk gehad?	Zo ja, wat
1. Nederlands		
2. Engels		
3. Wiskunde		
4. Biologie		
5. Ander vak		
6. Ander vak		

6. Heb je naast de extra lessen ook extra begeleiding gehad? Vul in het schema in welke extra begeleiding en wat je ervan vond.

Vormen van begeleiding	Heb je iets aan het extra werk gehad?	Zo ja, wat?
1. Huiswerkbegeleiding		
2. Begrijpend lezen		
3. Hoofd- en bijzaken onderscheiden		
4. Training sociale vaardigheden		
5. Training omgaan met competenties bv. zelfstandigheid en samenwerken		
6. Andere vorm van begeleiding		
7. Andere vorm van begeleiding:		

7. Wat was jouw mening over de begeleiding en waarom vond je dat?
(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. Goed, omdat
2. Gaat wel, omdat
3. Niet goed, omdat

8. Wat was jouw mening over de extra vakken en waarom vond je dat?
(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. Goed, omdat
2. Gaat wel, omdat
3. Niet goed, omdat

- 9.** Wat is volgens jou de beste manier om goed voorbereid te worden op de kaderberoepsgerichte leerweg?

Heb je nog andere opmerkingen of ideeën? Schrijf die dan hier op.

Handtekening,

BIJLAGE 10

Samenvatting van de ingevulde vragenlijsten van leerlingen

Leerling-nr.	1. Ik doe mee	2. Goed-keuring ouders	3. Jaar	4. Vorm extra KB-programma	5. Gevolgde vakken	6. Extra begeleiding	7. Mening over extra begeleiding	8. Mening over extra vakken	9. Beste manier van voorbereiden	10. Opmerkingen	11. Gestart in KB?
1	Ja	Ja	'09-'10	I-uur + lessen	wis+bio			Goed	I-uur KB	Rapportcijfers voor BB en KB	Nee, geen KB-niveau
2	Ja	Ja	'10-'11	lessen	bio	Faalangst-training	Goed		Alle vakken extra stof		Nee, maar net KB-niveau
3	Ja	Ja	'10-'11	I-uur + lessen	ne+eng			Goed KB-niveau			Nee, ik kan me niet concentreren in een grote klas
4	Ja	Ja	'10-'11	I-uur + lessen	ne+eng	Faalangst-training	Goed	Matig			Nee, ik wilde niet zoveel leren
5	Ja	Ja	'09-'10	I-uur + lessen	eng			Goed, veel geleerd	Uitdaging in lessen	1	Ja
6	Ja	Ja	'09-'10	I-uur + lessen	wis+bio			Goed	KB lessen in BB klas		Ja

BIJLAGE 11

VRAGENLIJST VOOR OUDERS VAN LEERLINGEN DIE EEN EXTRA PROGRAMMA KREGEN OM TE KUNNEN OPSTROMEN VAN BB NAAR KB

NAAM

OUDER VAN:

KLAS

DATUM:

1. Wilt u meewerken aan dit onderzoek? Er worden in het onderzoek geen namen gebruikt.

(Omcirkel s.v.p. uw antwoord)

- 1. Ja
- 2. Nee

2. In welk leerjaar, heeft uw zoon/dochter een extra programma gedaan om op te stromen?

(Vul s.v.p. het schooljaar in, bv. (2009-2010))

Schooljaar:

3. Welk programma deed uw zoon/dochter?

(Omcirkel s.v.p. uw antwoord)

- 1. I-uur Kader
- 2. Kaderprogramma in de lessen

4. Aan welke vakken heeft uw zoon/dochter extra aandacht besteed?

Vond u de begeleiding voldoende/onvoldoende? Waarom?

Vakken waarvoor je extra gewerkt hebt	Ja/nee	Voldoende/onvoldoende Waarom?
a. Nederlands		
b. Engels		
c. Wiskunde		
d. Biologie		
e. Ander vak		
f. Ander vak		

5. Heeft uw zoon/dochter naast de extra lessen ook extra begeleiding gehad? Was de begeleiding voldoende/onvoldoende? Waarom?

Vormen van begeleiding	Ja/nee	Voldoende/onvoldoende? Waarom?
1. Huiswerkbegeleiding		
2. Begrijpend lezen		
3. Hoofd- en bijzaken onderscheiden		
4. Training sociale vaardigheden		
5. Training omgaan met competenties bv. zelfstandigheid en samenwerken		
6. Andere vorm van begeleiding		
7. Andere vorm van begeleiding:		

6. Hebt u nog opmerkingen of ideeën? Schrijf die dan hier op s.v.p.

Handtekening,

BIJLAGE 12

Samenvatting van de ingevulde vragenlijsten van ouders

Ouder-nummer	1. Ik doe mee	2. Jaar	3. Vorm extra KB-programma	4. Gevolgde vakken	5. Extra begeleiding	6. Mening over extra begeleiding	7. Mening over extra vakken	8. Opmerkingen
1	Ja	'09-'10	In lessen	Bio	Huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd en bijzaken onderscheiden	Voldoende	Voldoende	Kon opstroomen, maar was bang om te falen in leerjaar 3
2	Ja	'10-'11	In lessen	Ned+Eng	Huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd en bijzaken onderscheiden Faalangst-training	Voldoende	Voldoende	Kon opstroomen, maar was bang om te falen in leerjaar 3
3	Ja	'10-'11	In lessen	Ned+Eng	Huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd en bijzaken onderscheiden	Voldoende	Voldoende	De Communicatie tussen leerling en ouders en leerling en school verliep niet goed! Ook inzet was onvoldoende waardoor de opstroomcriteria niet gehaald werden.
4	Ja	'10-'11	I-uur + lessen	Wis+Bio	Huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd en bijzaken onderscheiden Faalangst-training	Voldoende	Voldoende	Laat de leerlingen in het eerste leerjaar oefenen met lesplanners, anders raken ze het overzicht kwijt. Laat de leerlingen zelf ontdekken wat ze wel en niet kunnen.
5	Ja	'09-'10	In lessen	Ned+Eng+Wis+Bio	Huiswerkbegeleiding, begrijpend lezen en hoofd en bijzaken onderscheiden	Voldoende	Voldoende	Ouders moeten hun kind 100% stimuleren, motiveren en bevestigen

BIJLAGE 13

VRAGENLIJST VOOR DE DOCENT/REMEDIAL TEACHER DIE EXTRA BEGELEIDING GAF OP KB-NIVEAU AAN LEERLINGEN DIE WILDEN OPSTROMEN VAN 2BB NAAR 3 KB

NAAM:

VOORNAAM:

FUNCTIE:

DATUM:

1. Wilt u meewerken aan dit onderzoek? (Namen worden geanonimiseerd)

(Omcirkel s.v.p. uw antwoord)

1. Ja

2. Nee

2. In welk leerjaar heeft u een extra programma gedaan om leerlingen die wilden opstromen te begeleiden?

(Vul s.v.p. het schooljaar in, bv. (2008-2009))

Schooljaar:

Schooljaar:

Schooljaar:

4. Welk programma begeleidde u?

(Omcirkel s.v.p. je antwoord)

1. I-uur Kader

2. Kaderprogramma in de lessen

5. Welke vakken begeleidde u? Was u tevreden over de resultaten?
(Vul die vakken s.v.p. in in het schema)

Vakken	Begeleid? Ja/nee	Tevreden? Ja/nee
1. Nederlands		
2. Engels		
3. Wiskunde		
4. Biologie		
5. Natuur-en scheikunde		
6. Ander vak:		
7. Ander vak:		

Was u niet tevreden? Geef dan s.v.p. aan waarom u niet tevreden was.

6. Heeft u extra begeleiding gegeven? Vul in het schema in welke extra begeleiding en of u er tevreden over was.

Vormen van begeleiding	Begeleid? Ja/Nee	Tevreden? Ja/Nee
1. Huiswerkbegeleiding		
2. Begrijpend lezen		
3. Hoofd- en bijzaken onderscheiden		
4. Training sociale vaardigheden		
5. Training omgaan met competenties bv. zelfstandigheid en samenwerken		
6. Andere vorm van begeleiding		
7. Andere vorm van begeleiding:		

Was u niet tevreden? Geef dan s.v.p. aan waarom u niet tevreden was.

Heeft u opmerkingen of ideeën? Noteer die dan hier s.v.p.

Handtekening,

BIJLAGE 14

Samenvatting van de ingevulde vragenlijsten van remedial teacher en docent

	1. Ik doe mee	2. Jaar	3. Vorm extra KB- programma	4. Begeleide vakken	5. Mening over begeleide vakken	6. Extra begeleiding	7. Mening over extra begeleiding	8. Opmerkingen
Remedial teacher	Ja	'09-'10	I-uur KB- programma	Ned+wis+ Eng	Ned+Eng: tevreden Wis: niet tevreden. Te weinig tijd om terug te koppelen. Slechts 2 leerlingen volgden wis. Zij kregen te weinig aandacht.	Huiswerk- begeleiding; begrijpend lezen; hoofd- en bijzaken onderscheiden	Huiswerk- begeleiding en begrijpend lezen: tevreden Hoofd- en bijzaken: niet tevreden, te weinig tijd.	Het i-uur Kb duurde 50 minuten per week. De leerlingen kregen daar waar ze moeite hadden met KB-stof extra ondersteuning. Maar er was te weinig tijd om het voorafgaande te evalueren. Na een week moest hetzelfde probleem opnieuw worden aangepakt. Geef in de BB-lessen uitleg over de KB-stof en bied in het extra uur extra hulp hierbij.
Docent	Ja	'09-'10 '10-'11	In lessen en trainings- programma	Ned+wis+ Eng	Niet tevreden. Tijdens de lessen lukt het nauwelijks om extra te begeleiden.	Huiswerk- begeleiding; begrijpend lezen; hoofd- en bijzaken onderscheiden. Training sociale vaardigheden, omgaan met competenties zelfstandigheid en samenwerken en faalangstreductie- training	Deze verliepen goed.	Het is beter om de leerlingen met potentie KB meteen in een KB-groep te plaatsen, dan kunnen ze zich optrekken aan klasgenoten

BIJLAGE 15

VRAGENLIJST OPSTROOMCRITERIA EN PASSEND ONDERWIJS IN HET VMBO

Voor leerlingen van leerjaar 2 BB,
die de potentie hebben om op te stromen naar leerjaar 3 KB

NAAM
SCHOOL:

SOORT
SCHOOL:

ADRES

POSTCODE +
WOONPLAATS

TELEFOON-
NUMMER

NAAM:

FUNCTIE:

E-MAILADRES

DATUM:

ALGEMEEN

1. Wilt u meewerken aan het onderzoek? Gegevens worden geanonimiseerd.
(Maak uw antwoord s.v.p. vet, of geef het een kleur)
 1. Ja
 2. Nee
2. Is het op uw school mogelijk om in de onderbouw op te stromen van de basisberoepsgerichte leerweg naar de kaderberoepsgerichte leerweg?
 1. Ja
 2. Nee
3. In welk leerjaar, of in welke leerjaren is opstromen mogelijk?
 1. Leerjaar 1
 2. Leerjaar 2
 3. Leerjaar 3

4. Welk percentage van de leerlingen die opstroomden van leerjaar 2 BB naar leerjaar 3 KB haalde gemiddeld een diploma op kaderniveau?

.....

CRITERIA VOOR HET OPSTROMEN VAN 2BB NAAR 3 KB

5. Hieronder volgt een lijst met criteria die gebruikt kunnen worden bij het opstromen.
- Geeft u s.v.p. aan welke criteria u gebruikt.
 - Geeft u s.v.p. aan welk criterium voor uw school het belangrijkste is. Zet u daarbij s.v.p. een 1, bij het op een na belangrijkste criterium een 2 enz.

Criteria	Geef s.v.p. met Ja/Nee aan of de criteria op uw school gebruikt worden.	Wat zijn de belangrijkste criteria op uw school?
1. Indicatie basisonderwijs		
2. VAS-test leerjaar 1		
3. VAS-test leerjaar 2		
4. Advies docententeam		
5. Gemiddelde rapportcijfers		
6. Welke vakken tellen mee bij het bepalen van het gemiddelde?		
7. Motivatie		
8. Studiehouding		
9. Inzicht		
10. Gedrag		
11. Competenties Zo ja, welke?		
12. Lesobservaties		
13. Screening door extern bureau		
14. Anders		

PASSEND ONDERWIJS EN PASSENDE BEGELEIDING BIJ HET OPSTROMEN VAN 2BB NAAR 3 KB

6. Wordt er op uw school extra begeleiding gegeven aan leerlingen die de potentie hebben om op te opstromen van basisberoepsgerichte leerweg leerjaar 2 naar kaderberoepsgerichte leerweg leerjaar 3?

1. Ja
2. Nee

7. Op welke manier(en) wordt passende begeleiding gegeven?

Vormen van begeleiding	Geef s.v.p. met ja/nee aan of de begeleidingsvormen op uw school gebruikt worden.
1. Huiswerkbegeleiding	
2. Begrijpend lezen	
3. Hoofd- en bijzaken onderscheiden	
4. Training sociale vaardigheden	
5. Training omgaan met competenties	
6. Anders:	

8. Op welke manier(en) wordt passend onderwijs gegeven?

Vormen van onderwijs	Geef s.v.p. met ja/nee aan of de vorm van passend onderwijs op uw school gebruikt worden.	Wat zijn de belangrijkste vormen van passend onderwijs op uw school? S.v.p. aangeven met 1, 2, 3, enz.
1. Extra lessen Nederlands op KB-niveau		
2. Extra lessen wiskunde op KB-niveau		
3. Extra lessen exacte vakken op KB-niveau		
4. Extra oefening in het omgaan met competenties		
5. Lessen zijn aangepast aan een handelingsplan		
6. Gedifferentieerde lessen voor alle leerlingen		
7. Ligt het in de planning om in de nabije toekomst meer maatwerk te leveren? Zo ja, op welke manier?		
8. Anders:		

9. Mijn onderzoeksvraag is: “Op welke manier kan binnen VMBO-Groen Kesteren passende begeleiding en passend onderwijs geboden worden, zodat leerlingen uit het tweede leerjaar van de basisberoepsgerichte leerweg die de potentie bezitten om op te stromen naar de kaderberoepsgerichte leerweg met succes het derde leerjaar van de kaderberoepsgerichte leerweg kunnen volgen?”

Is dit een onderzoeksvraag waar u iets aan zou kunnen hebben voor uw school?

1. Ja
2. Nee

10. Verandert er op uw school iets aan de criteria voor opstomen en of de vormen van passende begeleiding en passend onderwijs bij de invoering van passend onderwijs? Geef dat dan hieronder aan s.v.p.

.....

.....

.....

.....

Heeft u opmerkingen, voorstellen en/of ideeën?
Noteer die dan hier s.v.p.

.....

.....

.....

.....

Handtekening,

BIJLAGE 16

SAMENVATTING INGEVULDE VRAGENLIJSTEN VMBO-SCHOLEN

OPSTROOMCRITERIA vraag 5.1 tot en met 5.14

School-nummer	Indicatie basis-onderwijs	VAS-1	VAS-2	Advies docenten	Gemiddelde rapport-cijfer	Meetellende vakken	Motivatie	Studiehouding	Inzicht	Gedrag	Compe-tenties	Les-observaties	Extern bureau	Anders
1	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Nee	ja	Nee	Nee	Nee
2	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Nee	Ja	Nee	ja	Nee	Ja	Nee
3	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Examen	Ja	Ja	Ja	Nee	ja	Nee	Ja	Nee
4	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Examen	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
5	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Nee	Nee	Ja
6	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Anders				Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
7	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Anders	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja
8	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Ja	Nee	Ja
9	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Nee	ja	Ja	Ja	Ja
10	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
11	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Examen	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
12	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Examen	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Nee	Ja	Nee
13	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja
14	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Anders	Ja	Ja	Nee	Ja	ja	Nee	Nee	Ja
15	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Anders	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Nee	Nee	Nee
16	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Nee	Nee	Ja
17	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Nee	ja	Nee	Nee	Nee
18	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Nee	Nee	Ja
19	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja
20	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Alle vakken	Ja	Ja	Ja	Ja	ja	Ja	Nee	Nee
% Ja	60	30	25	100	95	60	90	90	90	55	65	80	30	55
% Nee	40	70	75		5	20	5	5	5	45	35	20	70	45

BIJLAGE 17

SAMENVATTING INGEVULDE VRAGENLIJSTEN VMBO-SCHOLEN PASSENDE BEGELEIDING, vragen 6 en 7.1 tot en met 7.6

Schoolnr.	Extra begeleiding	HW begeleiding	Begrijpend Lezen	Hoofd en bijzaken	Training sociale vaardigheden	Training omgaan met competenties	Anders
1	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
2	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
3	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
4	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
6	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
7	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee
8	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee
9	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
10	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee
11	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
12	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
13	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
14	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee
15	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee
16	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee
17	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja
18	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja
19	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee
20	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
% Ja	95	70	80	65	55	40	10
% Nee	5	30	20	35	45	60	90

BIJLAGE 18

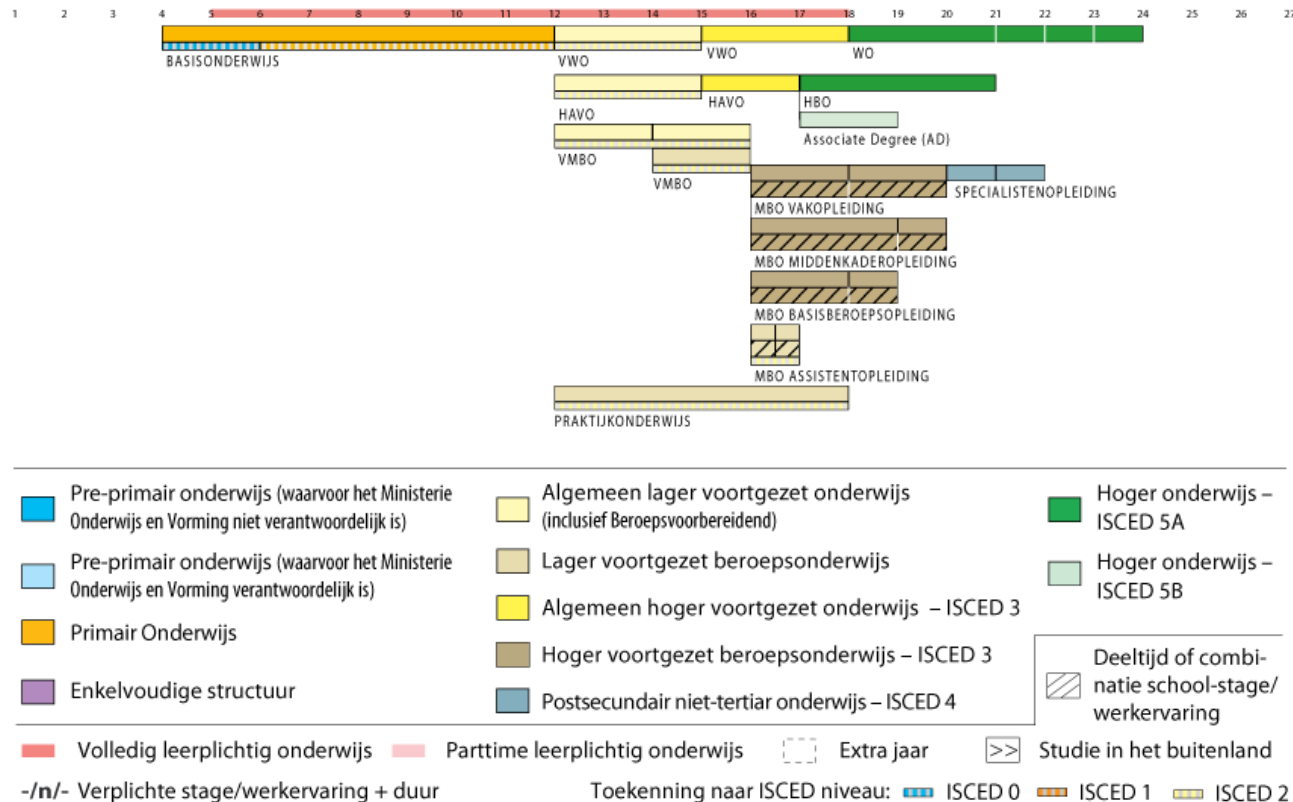
SAMENVATTING INGEVULDE VRAGENLIJSTEN VMBSCHOLEN, PASSEND ONDERWIJS, VRAGEN 8.1 TOT EN MET 8.8, 9 EN 10

Schoolnr.	ned	wis	exacte vakken	competenties	handelingsplan	differentiatie in klas	maatwerk in toekomst	anders	Interesse voor resultaten onderzoek	Opmerkingen	
1	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Differentiatie na ongedifferentieerde start
2	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Engels
3	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	BK-klassen
4	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
5	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	
6	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
7	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	?	Ja	Nee	Ja	Nee	
8	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
9	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	
10	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
11	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Engels
12	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
13	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
14	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
15	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
16	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	
17	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Engels
18	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	
19	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	
20	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Projecten in klas 1 en 2
% Ja	50	60	45	40	75	80	45	30	100	0	
% Nee	50	40	55	60	25	20	55	70	0	100	

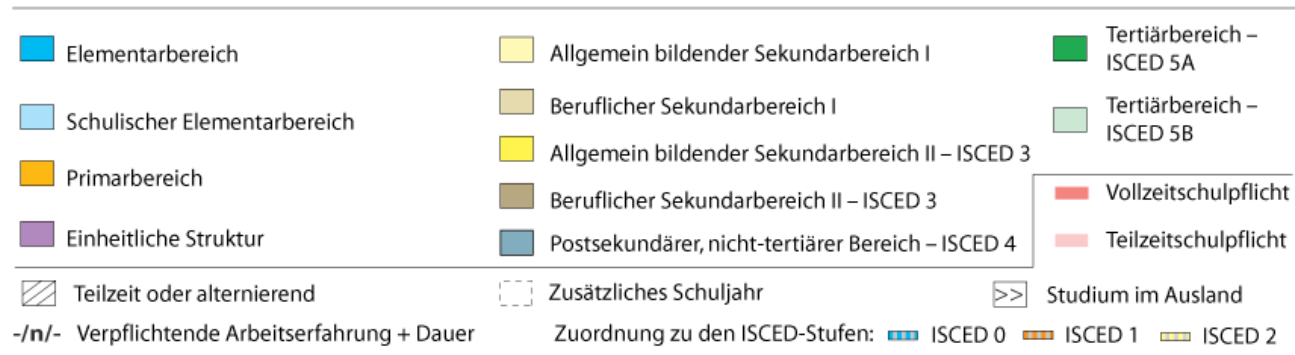
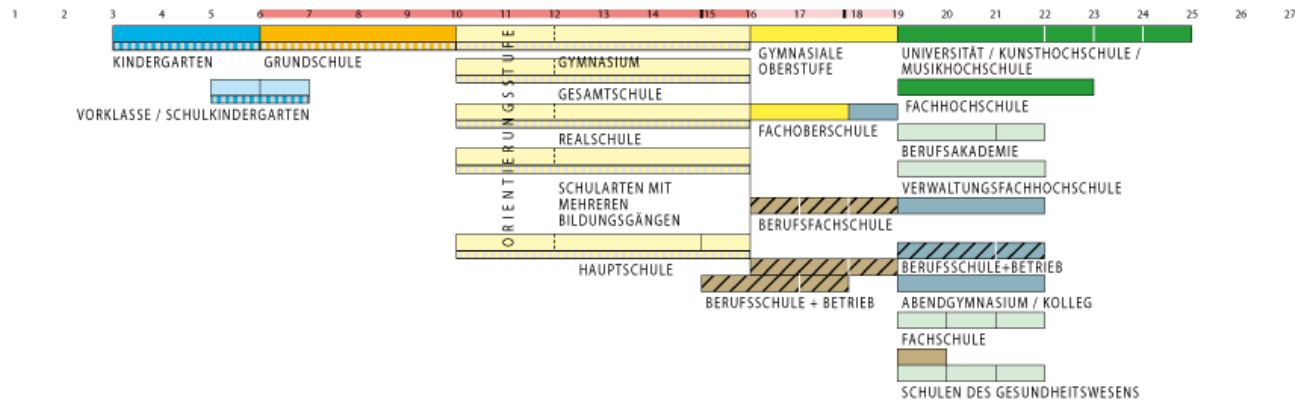
BIJLAGE 19

EUROPESE ONDERWIJSSYSTEMEN (Euridice2012)

Schema van het Nederlandse onderwijssysteem

Schema van het Duitse onderwijssysteem

BIJLAGE 20

Beknopte vergelijking van het Nederlandse en het Duitse onderwijssysteem

- In beide landen zijn de leerlingen 12 jaar leerplichtig. Alleen loopt de leerplicht in Nederland van 5-18 jaar en in Duitsland van 6-19 Jaar.
- In Nederland volgt een leerling 6 jaar basisonderwijs, in Duitsland is hij 4 jaar op de Grundschule.
- In Nederland kiest een leerling op zijn 12e voor VMBO, HAVO of VWO; in Duitsland kiest een leerling op zijn 10e voor de Hauptschule, de Realschule of het Gymnasium. In Duitsland vormen de eerste twee leerjaren van deze opleidingen de Orientierungsstufe.
- Het Gymnasium in Duitsland lijkt op gymnasium, VWO en atheneum in Nederland. In beide landen kan een leerling met een diploma van een van deze opleidingen een wetenschappelijke opleiding gaan volgen. Het Gymnasium in Duitsland duurt in totaal 9 jaar, het gymnasium, VWO en atheneum in Nederland duren 6 jaar.
- De Realschule lijkt op de HAVO en duurt 6 jaar. De HAVO duurt 5 jaar. Met een HAVO-diploma kunnen Nederlandse leerlingen kiezen voor een opleiding in het hoger beroepsonderwijs (HBO). Leerlingen met een diploma van de Realschule kunnen kiezen voor: Berufsfachschule of Fachoberschule (HBO), of opstroom naar de Gymnasiale Oberstufe, de drie hoogste klassen van het Gymnasium.
- 25% van de Duitse leerlingen gaat na de Grundschule naar de Hauptschule. Deze is vergelijkbaar met het Nederlandse VMBO en wordt afgesloten met de Mittlere Reife. De Hauptschule duurt vijf of zes jaar, dit verschilt per deelstaat. De leerlingen stromen daarna door naar een tweejarige beroepsopleiding, die vaak in deeltijd (duaal) wordt gevolgd. Het VMBO duurt 4 jaar. Nederlandse leerlingen kunnen daarna, afhankelijk van hun niveau, een 2-, een 3- of een 4-jarige beroepsopleiding kiezen, of doorstromen naar de HAVO.

BIJLAGE 21

CENTRALE BEGRIPPEN UIT ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN

- **VMBO** is een vorm van voortgezet onderwijs die aansluiting biedt op het MBO. VMBO-leerlingen hebben een IQ van 80 tot 100. Het VMBO kent vier leerwegen: BB, KB, gemengde leerweg(GT) en theoretische leerweg(TL).
- **Niveaugroepen** zijn onderbouwgroepen die aansluiten op de leerwegen. De meeste leerlingen met een IQ boven 80 zitten in niveaugroep BB of KB.
- Een **kansklas** is een groep van circa 12 leerlingen die de BB met LWOO volgen. Kansklasleerlingen hebben een IQ tussen 75 en 80, leerachterstanden tussen 1,5 en 3 jaar voor Nederlands en rekenen en vaak gedragsproblemen. In een kansklas zitten ook leerlingen met indicatie PRO (praktijkonderwijs) die groei vertonen.
- **LWOO**
Voor leerlingen die leerwegondersteuning (LWOO) nodig hebben kan een school de overheid verzoeken om extra financiële middelen. Na indiening van een verzoek bij een regionale verwijzingsscommissie (RVC) en toekenning van een LWOO-indicatie kan een school zelf bepalen hoe zij de LWOO-gelden besteedt.
- **Leerwegen BB en KB**
De BB leidt op voor MBO-opleidingen op niveau 2. BB-leerlingen werken meestal graag met hun handen. Ze hebben vaak moeite met leren en vinden het fijn om leren en werken te combineren. KB-leerlingen zijn ook praktisch, maar ze kunnen een hoger theorie-niveau aan dan BB-leerlingen. De KB leidt op voor MBO-opleidingen op niveau 3 en 4.
- **Leerwegbepaling**
Het docententeam bepaalt welke leerweg een leerling in de bovenbouw kan gaan volgen. Deze bepaling is gebaseerd op de volgende doorstroomcriteria: uitslagen van VAS-testen 0, 1 en 2, cijfergemiddelde, beoordelingen van vakdocenten over niveau en van de mentor over inzet (huis-)werkhouding en inzicht.

- **Opstromen**
Leerlingen die opstromen, gaan een leerweg volgen op een hoger niveau.
- **Opstroomcriteria**
Opstroomcriteria zijn voorwaarden waaraan leerlingen moeten voldoen om te mogen opstromen. Voor opstroomcriteria van 2BB naar 3KB (zie: hoofdstuk 4.1.).
- **Inclusief onderwijs**
Inclusief onderwijs is volgens Collectief-inclusief ⁶ onderwijs waarbij leerlingen met en zonder beperking, dezelfde school in hun eigen omgeving bezoeken. De leerlingen zitten in heterogene groepen waarbij elke leerling het programma volgt dat bij zijn cognitieve en sociale behoeften past. Hierbij werken ouders, docenten en andere begeleiders samen. Leerlingen met een beperking hoeven niet naar een speciale school en alle leerlingen krijgen het beste aangeboden wat voor hen mogelijk is
- **Passend onderwijs** is volgens het steunpunt Passend Onderwijs een samenwerkingsverband van schoolbesturen die hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen een passend onderwijsarrangement is in hun regio. Dat wil zeggen dat leerlingen niet altijd in hun eigen omgeving naar school kunnen gaan, maar naar de plaats moeten waar voor hen het beste onderwijsarrangement mogelijk is.

⁶ Collectief-inclusief is een samenwerking tussen LBib (Landelijke beroepsvereniging interne begeleiders) en de 3 landelijke OSO (Opleidingen Speciale Onderwijszorg) organisaties: Windesheim Zwolle, Seminarium voor Orthopedagogiek in Utrecht en Fontys OSO in Tilburg